

SVEUČILIŠTE U RIJECI

FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Stavovi studenata Sveučilišta u Rijeci spram koncepta, modela i
izazova pri implementaciji sadržaja održivog razvoja u sveučilišne
programe

(diplomski rad)

Studentica: Nina Posavec

Studij: Diplomski dvopredmetni studij pedagogije i hrvatskog jezika i književnosti

Mentorica: doc.dr.sc. Nena Rončević

Rijeka, rujan 2016.

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Određenje pojma održivog razvoja	4
2.1. Kritika pojma održivog razvoja.....	7
3. Održivi razvoj i obrazovanje.....	8
3.1. Obrazovanje za održivi razvoj i visoko školstvo.....	10
3.1.1 Modeli i problemi pri implementaciji sadržaja održivog razvoja sveučilišne programe	12
4. Metodologija istraživanja	13
4.1. Cilj istraživanja	13
4.2. Varijable.....	14
4.3. Uzorak	14
4.4. Hipoteze.....	16
4.5. Metode prikupljanja podataka	16
4.6. Istraživačka metoda	17
5. Rezultati istraživanja	18
5.1. Osnovne odrednice ispitanika	18
5.2. Asocijacije na održivi razvoj	19
5.3. Razumijevanje koncepta održivog razvoja	34
5.4. Obrazovanje za održivi razvoj	41
5.5. Izbor studija.....	48
6. Zaključak	51
7. Sažetak.....	53
8. Summary	55
8. Literatura	57
Prilog 1.	60

1. Uvod

Održivi razvoj predstavlja jedan od najvažnijih koncepata današnjice kada se govori o bilo kakvom gospodarskom ili društvenom napretku. U prošlom stoljeću, točnije 70ih godina, uvidjelo se da je nemoguće imati kvalitetno gospodarstvo i zdravo društvo u svijetu u kojemu postoji visoka stopa siromaštva, a gospodarski se razvija bez brige za okoliš. Upravo stoga, počinje se govoriti o održivom razvoju, konceptu čiji je temelj, preusmjeriti gospodarski napredak. Otkada je održivi razvoj, 1987. godine, definiran u Izvješčaju Svjetske komisije za okoliš i razvoj, postao je jedna od sastavnica i ključnih elemenata pri donošenju i provođenju svjetskih razvojnih politika (Rogošić, 2010). Cilj održivog razvoja jest uskladiti socijalne, gospodarske i ekološke zahtjeve kako bi se sadašnjim, ali i budućim generacijama omogućio kvalitetan život na zemlji.

Da bi se koncept održivog razvoja usvojio i održao, on mora biti implementiran u proces odgoja i obrazovanja, i to od predškolske do sveučilišne razine. Uzelac i Vujičić (2008) navode nekoliko činjenica o obrazovanju za održivi razvoj koje odgojno-obrazovne ustanove nikako ne bi trebale zanemariti. Navode da obrazovanje za održivi razvoj nije samo jednokratno učenje, nego stalna angažiranost i djece i odraslih, vezan je uz stalne promjene te se znanja o njemu trebaju nadopunjavati i obnavljati.

U ovom radu biti će analizirani rezultati istraživanja čiji cilj je bio ispitati stavove studenata i studentica Sveučilišta u Rijeci o konceptu održivog razvoja. Cilj je bio istražiti na koji ga način razumiju i interpretiraju te koji su modeli i prepreke implementacija tema održivog razvoja u studijske programe. Studenti su populacija koja je još uvijek u sustavu obrazovanja, no uskoro će iz njega izaći. Zanimljivo je vidjeti kakvi su njihovi stavovi budući da će se uskoro naći u poziciji da svojim radom mogu utjecati na velik broj ljudi. U istraživanju su sudjelovali studenti prvih i završnih godina svih fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Rezultati prijašnjih sličnih istraživanja pokazala su da studenti održivi razvoj vide kao nešto važno, no ne razumiju ga detaljno, niti točno mogu odrediti kojim se područjima bavi. Ovo istraživanje provedeno je i 2010. godine (Rončević, 2012) te se ponovljenim rezultatima htjelo vidjeti je li došlo do neke promjene u stavovima studenata.

Na početku rada iznesena su osnovna promišljanja o konceptu održivog razvoja, ponuđene su neke osnovne perspektive i načini razmišljanja o održivom razvoju. Opisana je važnost obrazovanja u promicanju ideja održivog razvoja te navedeni oblici njegova provođenja. Nakon teorijskog dijela u radu su izneseni rezultati provedenog istraživanja.

2. Određenje pojma održivog razvoja

Kada se govori o održivom razvoju, govori se o jednom od najmanje usuglašenih pojmova, točnije znanost nema jednoglasan odgovor na pitanje što je to održivi razvoj. Još je 1996. godine Dobson istraživao definicije održivog razvoja te zaključio kako ih postoji više od tristo. Njegov zaključak ostao je relevantan te je i dalje često citiran što ukazuje na činjenicu da se znanost do danas nije usuglasila oko definicije održivog razvoja (Scott, 2015). Pojam održivog razvoja širok je, unutar sebe okuplja velik broj znanstvenih područja i shvaćanja od kojih svaka definicija ima argumente da opisuje održivi razvoj. Upravo zbog toga istraživači često na početku rada uopće ne definiraju održivi razvoj ili navedu definiciju onako kako ju oni razumiju, ovisno o području koje istražuju (Rončević, Rafajac 2012).

Kao polazišna definicija najčešće se uzima ona iz izvješća Svjetske komisije za okoliš, popularno nazivana Brundtland izvješće prema kojemu je održivi razvoj, razvoj koji uvažava potrebe današnjice, ali bez da dovodi u pitanje potrebe budućih generacija (WCED 1987 prema Scott 2015). Definicija je sama po sebi široka, ne opisuje detaljno područje održivog razvoja te se može smatrati dijelom bilo koje znanosti. Mnogi istraživači i znanstvenici pokušali su detaljnije opisati održivi razvoj te navesti dijelove od kojih se sam koncept sastoji. Lozano (2008) tako izdvaja pet kategorija, odnosno perspektiva održivog razvoja, koje ovise o znanstvenim pristupima njegovu proučavanju ili istraživanju. Točnije, govori o ekonomskoj, ekološkoj, integracijskoj, međugeneracijskoj i holističkoj perspektivi. Razgraničavajući i opisujući navedene kategorije i sam autor kaže da među njima ne postoje jasne granice te da se one same često isprepliću.

1. Ekonomska perspektiva ne obuhvaća definicije ni teoretske rasprave o održivom razvoju. Ekonomija održivi razvoj sagledava kao put razvoja i ekonomskog rasta koji će ljudima omogućiti kvalitetan i dostojanstven život. Stajalište je da će se, uz ekonomski rast, riješiti svi društveni i ekološki problemi. Nedostatak ove perspektive upravo je činjenica da sve sagledava u brojkama i novčanim iznosima, što nije primjenjivo kada se govori o ljudima i društvenim odnosima.
2. Ekološka perspektiva, ili perspektiva kojoj je središnja misao očuvanje okoliša proučava negativne posljedice industrijalizacije i pretjeranog iskorištavanja prirode. Temelji se na očuvanju okoliša prilikom čega se najčešće zanemaruju društveni problemi. Zaštita ljudskih prava, korupcija, smrtnost dojenčadi, nedostupnost obrazovanja problemi su s kojima se najčešće bore stanovnici slabije razvijenih i

siromašnih zemalja. Stoga je, ova perspektiva, relevantna u razvijenim zemljama koje imaju osigurane osnovne životne uvjete te se mogu posvetiti očuvanju okoliša.

3. Integracijska perspektiva okuplja, već navedene, ekonomske i ekološke aspekte razvoja, te im dodaje i one socijalne. Definiranje održivog razvoja iz ove perspektive nije jedinstveno te postoje razna preklapanja i neusuglašenosti, no ipak ona je puno obuhvatnija od prethodne dvije jer uključuje više segmenata važnih za ljude i društvo u kojemu žive. Najveća joj je zamjerka što se previše oslanja na sadašnjost i rješavanje problema koji već postoje, a nedostaje joj sustavnijeg planiranja i kontinuiteta u radu.
4. Međugeneracijska perspektiva vodi se Brutdlandskim izvješćem i definicijom prema kojoj bi današnja društva trebala zadovoljiti svoje životne potrebe na način da ne ugrožavaju buduće generacije. Ona je orijentirana na budućnost i brigu za očuvanje uvjeta života na zemlji nadolazećih generacija. Zbog toga, često joj se zamjera nedostatak metoda i strategija kojima bi postojeće zamisli provela u djelo u stvarnim situacijama. Nedostatak joj je i nedovoljno jasna te preširoka definicija.
5. Holistička perspektiva povezuje integracijsku i međugeneracijsku na način da pokušava uravnotežiti dva cilja; prvo, uspostaviti ravnotežu ekonomskih, društvenih i ekoloških aspekata, a s druge strane vremenski ih uskladiti, odnosno odrediti kratkoročne i dugoročne ciljeve.

Druga skupina autora predvođena Ciegisom također kreće od toga da definicija održivog razvoja ovisi o području koje se istražuje. Navode da ono može biti povezano s ekonomijom, sociologijom, etikom, politikom i sl. „Problemi vezani za definiranje održivosti pokazuju da je održivi razvoj veoma složen i višedimenzionalan problem unutar kojeg je potrebno kombinirati kvalitetu, jednakost te međugeneracijsku jednakost na ekonomskoj, socijalnoj i okolišnoj razini.“ (Ciegis, Ramanauskiene, Martinkus, 2009:31). Autori iznose i činjenicu da će se većina ipak složiti kako danas postoji velika potreba za nečim što nazivamo održivi razvoj i da je bit problema s kojima se on bavi uglavnom jasna i razumljiva. Problem se javlja kada se jedan tako širok koncept pokuša znanstveno odrediti i definirati (Ciegis, 2004 prema Ciegs 2009).

Autori Rios Osorio, Ortiz Lobato i Alvarez del Castillo (2005) govore o raspravi vezanoj za održivi razvoj unutar četiri tematska područja; konceptualnog, kontekstualnog, disciplinarnog i geopolitičkog. Ova rasprava ukazuje na kojim je sve razinama potrebno uskladiti pojam održivog razvoja kako bi se izvela njegova definicija.

1. Konceptualne rasprave žele etimološki i semantički odrediti pojam održivog razvoja, odnosno predstavljaju jezični pristup problemu njegova definiranja. One se uglavnom gledaju kao polazišne rasprave, a cilj im je stvoriti teorijsku i znanstvenu podlogu od koje bi polazila daljnja istraživanja. Ponekad se ovakve rasprave čine nepotrebne i pretjerane, budući da samo određenje pojma u jeziku neće donijeti nikakvu konkretnu promjenu u svijetu. S druge strane one su važne jer različite kulture i različita društva drugačije poimaju značenje izraza i definicija, a nesuglasice u razumijevanju mogu dovesti do odbacivanja, što samo po sebi koči provedbu bilo koje zamisli. Do jezičnih nesporazuma dolazi i zbog same sintagme *održivi razvoj* kojoj se često zamjera da je oksimoron i da je kao takva neodrživa, no o tome će nešto više biti riječ kasnije.
2. Kontekstualna rasprava vezana je uz znanstvena i istraživačka pitanja o održivom razvoju. Unutar ove rasprave razlikuju dva stava o istom problemu. Prvi je institucionalni stav koji se oslanja na strategije i ugovore donesene međunarodnim sporazumima ili skupovima pod pokroviteljstvom UN-a. Drugi je akademski stav koji o održivom razvoju govori na temelju znanstvenih istraživanja i zaključaka. On je ujedno i najrelevantniji kod političkih debata i donositelja odluka.
3. Disciplinski pristup uglavnom se oslanja na, već spomenuti, akademski stav. Osim toga bavi se i razvojem istraživačkih modela koji proučavaju koncept održivog razvoja te ima vodeću ulogu u definiranju održivog razvoja i postavljanju znanstvenog okvira za njegovo istraživanje. Oslanja se na nove znanstvene pristupe kojima pokušava uskladiti teoretska, konceptualna i metodološka znanja tradicionalno vezana za održivi razvoj.
4. Geopolitička rasprava odnosi se na teorijsko-ideološku raspravu o razvijenosti ili nerazvijenosti pojedine zemlje prema kriterijima koje su nametnule zapadne zemlje. Ona se oslanja na tzv. zapadni trend i razvoj modernih država nakon krize koja se dogodila 70ih godina prošlog stoljeća. S jedne strane to je osiguravanje jednakih životnih uvjeta za sve i težnja blagostanju, a s druge ulaganje samo u ekonomiju koja bi svima trebala osigurati socijalni, psihički i moralni razvitak.

Iz navedenih teorija i rasprava jasno je da održivi razvoj, koliko god se to pokušavalo, ne može imati jedinstvenu definiciju. S druge strane većina rasprava i polazišta propituje slična pitanja i žele uspostaviti ravnotežu između ljudi, biljaka i životinja, očuvati mir i okoliš te uspostaviti društvenu jednakost. Teži se znanstvenom utemeljenju održivog razvoja te se sam koncept želi približiti što većem broju različitih ljudi i kultura. Tako Lay (prema

Rončević 1998:66) navodi da održivi razvoj, bez obzira na definiciju u središte stavlja ljudski život, ljudske potrebe i kvalitetu življenja: „Ekološka kriza i sve ono što u pitanje stavlja civilizacija brzog rasta jest test lojalnosti ljudske rase za dublju naklonost životu.“

2.1. Kritika pojma održivog razvoja

Iako se možemo složiti da je održivi razvoj širok pojam koji je teško jednoznačno definirati, takva raslojenost dovodi do njegove nestabilnosti i, već spomenute, nepotpune znanstvene utemeljenosti. U literaturi se često može naići i na kritike koncepta održivog razvoja. Scott (2015:236) navodi da je, unatoč tome što je globalno prihvaćen, održivi razvoj tek politička fraza i floskula jer nemoguće je uspostaviti ekonomski rast i istovremeno brinuti za društvenu jednakost i očuvanje okoliša. „Očito, to je složeni politički slogan jednako kao što je to i izjava o jednakim mogućnostima za sve.“ Na sličnom su tragu Carvalho (2001) i Gasparatos i sur.(2009) prema Imran, Khorshed i Beaumont (2014) kada tvrde da sintagma „održivi razvoj“ nije realna, budući da se pojam razvoj odnosi na ekonomiju i trgovinu koji se isključivo oslanjaju na razvoj tehnologije i industriju, što nije u skladu s idejom očuvanja okoliša. U istom radu navodi se i kritika Bruntlandske definicije (Robinson, 2004 prema Imran, Khorshed i Beaumont,2014) prema kojoj ona zagovara utilitarističku i socijalnu filozofiju i time predstavlja sebičnost ljudskog roda, previše orijentiranog na razvoj tehnologije, koji želi sačuvati zemlju samo za sebe.

Većina kritika odnosi se na činjenicu da je istovremeno nemoguće govoriti o održivosti i o razvoju jer održivost primarno značenje ima u ekologiji (Imran, Khorshed i Beaumont, 2014) dok se razvoj uglavnom poistovjećuje s tehnološkim i ekonomskim napretkom. Na tom tragu je i, danas sve popularniji, koncept, u Hrvatskoj nazvan, *odrast*¹. To je koncept koji zagovara društvo drugačije od ovog u kojemu živimo. Zagovara napuštanje ekonomskog rasta kao društvenog cilja te se zalaže za zajednice koje će manje iskorištavati prirodne resurse, a život organizirati drugačije nego što ga danas poznajemo. (D’Alisa, Demaria, Kallis, 2016). Smatra da je ljudski rod danas preopterećen pojmom „rast“ kao jedinom odrednicom uspjeha te nudi nove poglede na život, društvo, prirodu.

Navedene kritike mogu se smatrati relevantnima i mogu se uvažiti, no činjenica je da je danas koncept održivog najrazvijeniji kada se govori o svim ranije navedenim problemima suvremenog društva. Postoje nedostaci u njegovu definiranju i provođenju, no i dalje je jedini

¹ Objašnjenje i rasprava o jezičnom određenju pojma *odrast* nalazi se u predgovoru knjige *Odrast-pojmovnik za novu eru*

dovoljno utjecajan da se može suprotstaviti problemima današnjeg svijeta. Tako je prošle godine, na skupu Ujedinjenih naroda u Parizu, donesen program kojemu je do 2030. godine cilj postići 17 ciljeva održivog razvoja, a poznat je i kao „*Program 2030.*“ (Odraž, 2015). On se nadovezuje na prijašnje milenijske ciljeve koji zbog neuravnotežene provedbe nisu u potpunosti zaživjeli. Neki od 17 ciljeva su iskorijenjene siromaštva i gladi, uspostava rodne ravnopravnosti, osiguravanje pitke vode i higijenskih uvjeta, odgovor na klimatske promjene, stvaranje održivih gradova i zajednica, osiguravanje kvalitetnog obrazovanja za sve... Kako bi došlo do promjena važno je dostići svaki od ciljeva, no upravo je obrazovanje to putem kojeg se može utjecati na mnoge druge probleme u društvu (Slamak, 2015). Obrazovani pojedinci su ti koji imaju mogućnost doprinijeti stvaranju boljeg svijeta i ravnopravnijeg društva.

3. Održivi razvoj i obrazovanje

Pitanje održivog razvoja aktualna je tema te predstavlja strateško pitanje gotovo svake države svijeta. Krajnji cilj održivog razvoja jest utjecati na kolektivnu svijest, odnosno razviti osjećaje za teme i osvijestiti građane o problemima suvremenog života. Kako bi se to postiglo jednu od ključnih uloga, mora imati odgojno-obrazovni sustav. (Uzelac, Lepičnik-Vodopivec, Anđić, 2014). Obrazovanje bi tako potaknulo ljude da budu aktivni i osviješteni građani (Freire, 2002) koje zanimaju pitanja njihove budućnosti, a koji su ujedno i dovoljno kompetentni da razumiju problem i sudjeluju u njegovom rješavanju.

Da je ovakvo obrazovanje važno započeti što ranije govori i izvješće UNESCO-a iz 2008. godine u kojem se ističe da je današnjim društvima hitno potrebna nova vrsta odgoja i obrazovanja koja će pokušati spriječiti daljnje propadanja našeg planeta te potaknuti građane da doprinesu stvaranju pravednijeg i mirnijeg svijeta. Navodi se i kako je važno ta takav odgoj i obrazovanje započne u ranom djetinjstvu jer vrijednosti, stavovi i ponašanja koja se tada usvoje imaju snažan učinak na kasniji život osobe. (Samuelsson, Kaga, 2008, prema Anđić, 2014). Djeca koja već u mladosti steknu zdrave navike najvjerojatnije će ih zadržati i dalje u životu.

Lay (1998) navodi da su odgoj i obrazovanje za održivi razvoj zapravo odgoj i obrazovanje za budućnost te, kao takvi, teže promjenama. Učitelji, profesori i odgajatelji, točnije sve osobe koje su na neki način uključene u provođenje odgoja i obrazovanja za

održivi razvoj, moraju biti okrenute budućnosti i novim spoznajama. Sustav učenja i poučavanja mora biti dinamičan, utemeljen na znanstvenim saznanjima i stručnim mišljenjima, a njegova funkcija mora biti obrazovanje za promjene. To se ne može postići bez da se prethodno ekološki osvijesti nastavnike i profesore koji će obrazovanje provoditi. Potrebno im je ponuditi adekvatne ekološko-obrazovne ponude, programe studija usmjeriti prema obrazovanju za održivi razvoj, promicati održive načine života... Istraživanje koje je 2006. provela Anđić pokazalo je kako su nastavnici u Hrvatskoj nezadovoljni ponudom stručnog usavršavanja ili obrazovanja za zvanje profesora unutar područja održivog razvoja. Oni su ocijenili da nemaju dovoljan pristup informacijama i literaturi vezanoj za tematiku te da im nedostaju znanja o korištenju medija i suvremene tehnologije kojima bi mogli poboljšati svoj rad. Istraživanje koje su 2008. godine provele Borić, Jindra i Škugor pokazalo je da tek četvrtina sveučilišnih profesora znala što je to održivi razvoj.

Dva su osnovna cilja odgoja i obrazovanja za održivi razvoj; zaštita vitalnosti planete i raznolikosti te unaprjeđenje kvalitete života ljudi. Prva razina odgoja i obrazovanja za održivi razvoj je aksiološka i odnosi se na prihvatanje vrednota i ideja ovog koncepta. To je pretežno odgojni rad i temelji se na usvajanju znanja koja će se kasnije moći primijeniti u praksi. Druga razina odnosi se na proizvodnju i širenje znanja koja mogu biti teoretska ili praktična, a koja će potom dovesti do promjena u praksi (Lay, 1998). Prema UNESCO-u obrazovanje potencijalno može povećati značenje održivog razvoja i omogućiti mu razvoj tako da on utječe na sve ljude, a ne samo na elite (UNESCO/UNEP, 2011: 36). Od obrazovanja svi mogu imati koristi jer pojedinci koji su stekli određena znanja mogu ga dalje prenositi članovima svoje obitelji ili zajednice, a s vremenom i budućim generacijama. Ono ne bi trebalo biti izolirano i na taj način odvojeno od svakodnevnog života. Povećanjem obrazovanja za održivi razvoj vlade direktno mogu utjecati na nacionalne i internacionalne stavove prema ljudskim pravima, obrazovanju, okolišu i problemima održivog razvoja (MoChizuk, Y. Audrey, B., 2015). Vlada i politički vođe mogu imati značajan utjecaj u promicanju odgoja i obrazovanja donošenjem kvalitetnih i inovativnih obrazovnih politika.

Jedan od najvažnijih dokumenata koji je ukazao na važnost obrazovanja za održivi razvoj bio je dokument UNESCO-a nazvan *Desetljeće obrazovanja za održivi razvoj*, 2005.-2014. kojim se htjelo ukazati na važnost obrazovanja u promicanju ideja održivog razvoja. Zbog koncepta koji je sam po sebi kompleksan i slabo definiran teško je bilo i definirati obrazovanje koje se njime bavi. Tako su unutar ovog dokumenta navedena područja i teme: jednakost spolova, zdravstvena zaštita, zaštita okoliša, ljudska prava, kulturna raznolikost, mir i sigurnost, održivi razvoj gradova, održiva proizvodnja i potrošnja (Obrazovanje za održivi

razvoj, 2011). Slični se ciljevi javljaju i u dokumentu Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030. Četvrti od ukupno sedamnaest ciljeva odnosi se na kvalitetno obrazovanje za sve, a jedan od ishoda je i da do 2030. godine svi učenici steknu znanja i vještine kojima će samostalno moći promovirati održive načine života, zalagati se za ljudska prava, ravnopravnost spolova, kulturu mira i nenasilja, podržavati različitosti te vlastitom kulturom doprinosti izgradnji koncepta održivog razvoja (Sustainable developments goals, 2015). Jasno je da je na svjetskoj razini prepoznata važnost obrazovanja u promoviranju i implementaciji održivog razvoja te da su države postale svjesne važnosti ulaganja u to područje.

Obrazovanje za održivi razvoj prepoznato je kao važno i u Hrvatskoj te je uvršteno u nastavni plan i program za osnovne škole. U njemu je navedeno kako bi obrazovanje trebalo osposobiti ljude da budu aktivni građani u društvu znanja, razvijajući im sposobnosti i vještine koje će im pomoći da se uočavaju sa svim izazovima koje donosi 21. stoljeće. Mladim ljudima su potrebna relevantna znanja, razvijanje kritičkog mišljenja i vještina vrednovanja informacija te vještine demokratske rasprave u rješavanju problema, mirnog rješavanja sukoba i spremnost na odgovorno donošenje odluka. Preduvjet je istoga uvažavanje cjelovitosti ljudskoga bića i poticanje njegovoga razvoja na kognitivnom, socijalnom, emotivnom i fizičkom području (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006 prema Škugor, 2008). Iz navedenog se opisa obrazovanja može uočiti kako se zalaže za ciljeve obrazovanja za održivi razvoj te da je ono zapravo sastavni dio svih nastavnih sadržaja i programa. Problem se javlja jedino kada pogledamo rezultate ranijih istraživanja koja su pokazala kako se nastavnici i profesori uglavnom osjećaju nekompetentnima za provođenje ovakvih tema unutar svoje nastave.

3.1. Obrazovanje za održivi razvoj i visoko školstvo

Obrazovanje za održivi razvoj s jedne je strane sagledano kao dopuna sadašnjem obrazovanju za okoliš u školama, dok mu je s druge strane cilj zagovarati nove sustave promišljanja i rješavanja problema tijekom cijelog života (Uzelac, 2008). U svijetu tako postoje mnogi oblici obrazovanja za održivi razvoj koja se ne odnose samo na odgoj i obrazovanje djece. Poznato je, primjerice, obrazovanje nazvano obrazovanje odraslih za

okoliš² koje kombiniranjem obrazovanja odraslih i pokreta za očuvanje okoliša stvara snažan obrazovni pristup problemima očuvanja okoliša (Caitlin Secrest, H., 2010). Obrazovanje odraslih za okoliš povezuje prirodu, društvo, ekonomiju, politiku te lokalnu kulturu (Clover, 2003) što znači da je njegova svrha dati ljudima širu sliku o događajima u svijetu, upoznati ih s problemima te im ponuditi moguća rješenja. Cilj takvog obrazovanja jest omogućiti ljudima da postanu aktivni članovi zajednice, sudjeluju u donošenju odluka, razumiju što se u svijetu događa, pomažu drugima te na taj način doprinose boljitku svih.

Budući da mu je tendencija utjecati i na odrasle i na djecu te tako na što veću populaciju obrazovanje za održivi razvoj dio je cjeloživotnog učenja. Visokoškolsko obrazovanje dio je formalnog obrazovanja odraslih te bi, samim time, trebalo biti povezano s obrazovanjem za održivi razvoj.

Povezivanjem održivog razvoja i ustanova visokog obrazovanja korist bi imali studenti, profesori, ali i šira zajednica. Mladi ljudi stjecali bi vještine i znanja o održivosti u raznim znanstvenim područjima; ekonomiji, društvenim znanostima, vođenju i upravljanju te bi tako mogli utjecati na širok spektar ljudi (Chalkley, 2006 prema Shephard, 2008).

Ciljevi obrazovanja za održivi razvoj u visokom školstvu mogu se jako razlikovati, no krajnji je ishod, ne samo informirati studente, nego ih naučiti kako rješavati postojeće probleme. Studenti mogu stjecati znanja direktno povezana s ekologijom, znanja koja nisu direktno vezana za ekologiju, ali s njom imaju dodirne točke ili znanja vezana za donošenje kvalitetnih poslovnih odluka, znanja o recikliranju, očuvanju energije (Shephard, 2008). Kroz programe bi više stjecali ona znanja koja spajaju održivi razvoj i struku za koju se obrazuju, no generalno bi razumjeli što je održivi razvoj i znali reći za što se zalaže.

Institucije visokog obrazovanja trebale bi imati vodeću ulogu u promoviranju i implementaciji održivog razvoja. One na održivi razvoj mogu utjecati sudjelovanjem u donošenju političkih odluka, provođenjem istraživanja, promoviranjem novih tehnologija i znanstvenih dostignuća te, dakako, poučavanjem i prenošenjem znanja (Biltagy, 2015). Velik broj istraživača vjeruje da bi sveučilišta trebala imati moralnu obvezu da budu vođe u promoviranju održivosti budući da je njihov zadatak u društvu obrazovati ljude koji će u budućnosti donositi važne odluke za širu ili užu zajednicu (Wright, Horst, 2013). Fakulteti bi trebali biti ti iz kojih izlaze mladi obrazovani ljudi spremni utjecati na društvo u kojemu žive, angažirati se i pomagati drugima.

² environmental adult education

3.1.1 Modeli i problemi pri implementaciji sadržaja održivog razvoja sveučilišne programe

Postoje mišljenja da je u visoko obrazovanje teže uključiti odgojne teme održivog razvoja budući da se radi o specifičnim oblicima obrazovanja. Iskustva su pokazala je to moguće kroz obrađivanje interdisciplinarnih tema, organiziranjem radionica, učenjem kroz igranje uloga, diskusije, debate, učenjem rješavanja problema i sl. (Cole, 2000). Umjesto da se fakultetski programi fokusiraju aktivnosti zadane kurikulumom mogli bi promovirati vannastavne aktivnosti kao što su volontiranje ili sudjelovanje u projektima lokalne zajednice (Longhurst, 2014) preko kojih bi studenti također mogli stjecati znanja vezana za održivi razvoj.

Činjenica je da se, u sveučilišne programe kakvi su danas, naročito u Hrvatskoj, ne mogu na kvalitetan način uključiti teme održivog razvoja jer čini se kao da za to nedostaje vremena i volje na svim razinama. Kako bi došlo do promjena, potrebno je mijenjati nastavne planove i programe te sam pristup obrazovanju. Obrazovanje za održivi razvoj neće u potpunosti zaživjeti sve dok se ne promjeni pristup učenju i poučavanju u kojemu je još uvijek cilj znati što više činjenica i podataka (Warburton, 2003).

Rončević (2012) je analizirala koji su potencijalni modeli implementacije tema održivog razvoja u sveučilišne programe. Prema njenom istraživanju najzastupljeniji je integralni pristup povezivanja sadržaja. To bi značilo da se u već postojeće kolegije integriraju nove teme, umjesto da se pokrenu novi i zasebni kolegiji. Razlog tome može se pronaći u održivom razvoju kao i dalje relativno nepoznatoj temi, nedostatku edukatora i ustanova unutar kojih bi se oni obrazovali. Također, dio problema vjerojatno leži u nedovoljno fleksibilnim i pretrpanim izvedbenim programima i kurikulumima te preopterećenosti nastavnika koji nisu u mogućnosti, ili nemaju motivacije za uvođenje novih tema u svoje programe. Problem u implementaciji može se javiti na razini cijelog sustava ili pojedinačne ustanove koji nedovoljno motiviraju i onemogućavaju uvođenje novih tema.

Nije zgoreg za spomenuti da se na Međimurskom veleučilištu u Čakovcu 2012. godine otvorio preddiplomski stručni studij održivog razvoja koji upisuje studente na tri studijska smjera: Održiva gradnja, Termotehničko inženjerstvo i Ekoinženjerstvo.³ Ovaj primjer ukazuje da se u Hrvatskoj zadnjih godina ipak dogodio pomak te da se spoznalo kako je pitanje održivog razvoja važno i da je potrebno obrazovati stručnjake posebno za to područje.

³ Informacije o navedenom studiju dostupne su na internetskim stranicama Međimorskog veleučilišta u Čakovcu <https://www.mev.hr/index.php/odrzivi-razvoj/>

Ipak, iz navedenog se vidi da je zastupljen tek manji broj tema vezanih za održivi razvoj te da i dalje postoji velik prostor za napredak.

Opisana suvremena strujanja vezana za održivi razvoj bila su poticaj za ispitivanje stavova studenata Sveučilišta u Rijeci o ovom pitanju. Studenti su relevantni ispitanici jer će unutar nekoliko godina završiti fakultete, naći se na tržištu rada, te kroz svoje zanimanje više ili manje moći živjeti i promicati ideje održivosti. Istraživalo se koliko su mladi ljudi upoznati s pojmom održivog razvoja i koliko važnim smatraju implementaciju takvih tema u sustav visokog obrazovanja te kasnije i u svoje buduće zanimanje. Slična istraživanja provodila su se i ranije, primjerice Rončević, Ledić, Ćulum (2008), Borić, Jindra, Škugor (2008) u kojima se pokazalo da su studenti ne znaju točno definirati što bi to bio održivi razvoj te istraživanje Rončević, Rafajac (2012) u kojemu se pokazalo da studenti generalno razumiju što je održivi razvoj, no ne znaju ga detaljnije definirati, niti imaju ideje kako bi se trebao razvijati.

4. Metodologija istraživanja

4.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja:

Ispitati stavove studenata Sveučilišta u Rijeci o konceptu održivog razvoja i njegovoj važnosti u sveučilišnim programima. Odnosno, cilj je bio utvrditi postoji li korelacija između spola, dobi i područja studiranja te stavova prema održivom razvoju i obrazovanju za održivi razvoj.

Specifični ciljevi:

- 1) Kako studenti/ce Sveučilišta u Rijeci definiraju održivi razvoj.
- 2) Kako studenti/ce Sveučilišta u Rijeci razumiju koncept i mogućnosti održivog razvoja te koji su njihovi stavovi o obrazovanju za održivi razvoj unutar visokog školstva.
- 3) Jesu li studenti/ce Sveučilišta u Rijeci zainteresirani za studij održivog razvoja.
- 4) Razlikuju li se studenti/ce u svojim stavovima s obzirom na spol, godinu studija (prva ili Završne godina) te s obzirom na područje studiranja.

4.2. Varijable

Zavisne varijable ovog istraživanja su razumijevanje koncepta održivog razvoja, stav prema temama održivog razvoja u visokoškolskom obrazovanju te zainteresiranost za održivi razvoj na određenim stupnjevima visokoškolskog obrazovanja. Nezavisne varijable su spol, godina studija i znanstveno područje studiranja.

4.3. Uzorak

U istraživanju je sudjelovalo 1347 studenata i studentica Sveučilišta u Rijeci. Uključeni su bili studenti Akademije primijenjenih umjetnosti, Ekonomskog fakulteta, Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Filozofskog fakulteta, Građevinskog fakulteta, Medicinskog fakulteta, Odjela za biotehnologiju, Odjela za fiziku, Odjela za informatiku, Odjela za matematiku, Pomorskog fakulteta, Tehničkog fakulteta, Učiteljskog fakulteta, Pravnog fakulteta te Fakulteta zdravstvenih studija.

	Fakultet	f	%
1.	Akademija primijenjenih umjetnosti	59	4,4
2.	Ekonomski fakultet	78	5,8
3.	Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu	161	12
4.	Filozofski fakultet	96	7,1
5.	Građevinski fakultet	109	8,1
6.	Medicinski fakultet	132	9,8
7.	Odjel za biotehnologiju	79	5,9
8.	Odjel za fiziku	33	2,4
9.	Odjel za informatiku	72	5,3
10.	Odjel za matematiku	70	5,2
11.	Pomorski fakultet	87	6,5
12.	Tehnički fakultet	132	9,8
13.	Učiteljski fakultet	61	4,5
14.	Pravni fakultet	121	9,0
15.	Fakultet zdravstvenih studija	57	4,2
Ukupno		1347	100%

Sa svih fakulteta sudjelovali su studenti prvih godina studija (preddiplomski studiji, integrirani studiji i stručni studiji) te studenti završnih godina (završne godine diplomskog

studija, integriranog studija te stručnog studija). Istraživanje je provedeno u ljetnom semestru 2015/2016. godine što je studentima završnih godina ujedno bio i posljednji semestar. Neki od njih tada više nisu imali predavanja zbog čega nisu bili u mogućnosti ispuniti anketu. U takvim slučajevima ispunili su je studenti predzadnjih godina studija (Učiteljski fakultet - 1.godina diplomskog studija, Medicinski fakultet - 5.godina integriranog studija, Građevinski fakultet - 1.godina diplomskog studija).

Rekodiranjem varijable fakulteta nastala je varijabla znanstveno područje. Prema tome fakulteti su bili podijeljeni u četiri znanstvena područja, ovisno području znanosti kojem pripada navedeni fakultet. To su društveno-humanističko i umjetničko područje u što spadaju fakulteti: Akademija primijenjenih umjetnosti, Ekonomski fakultet, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Filozofski fakultet, Odjel za informatiku, Učiteljski te Pravni fakultet; zatim područje prirodnih znanosti u koje spadaju Odjel za fiziku i Odjel za matematiku; područje tehničkih i biotehničkih znanosti, odnosno Tehnički fakultet, Građevinski fakultet, Odjel za biotehnologiju te Pomorski fakultet te područje biomedicine i zdravstva unutar kojeg su ubrojeni Medicinski fakultet te Fakultet zdravstvenih studija.

Uzorak u ovom istraživanju je reprezentativan. Važnost stavova studenata prema konceptima održivog razvoja objašnjena je u opisu problema. Studenti su populacija koja je još u procesu školovanja, no koja će se vrlo brzo uključiti na tržište rada te se na njih gleda kao na populaciju koja svojim mišljenjem i stavovima može doprinijeti promjeni svijesti kod velikog broja ljudi. Za prikupljanje podataka koristio se anketni upitnik (*Prilog 1.*) podijeljen u nekoliko područja⁴. U prvom dijelu studenti su odgovarali na osobna pitanja, odnosno upisivali su spol, godinu rođenja, godinu i područje studiranja, ocijenili su svoju kvalitetu života, uspjeh na kraju prošle akademske ili školske godine te stupanj obrazovanja majke i oca. Druga grupa pitanja odnosila se na izjave i definicije koje su vezane za održivi razvoj, a studenti su morali odrediti u kolikoj se mjeri slažu sa svakom od njih. Treća grupa pitanja odnosila se na vezu održivog razvoja i obrazovanja, odnosno o važnosti zastupljenosti tema održivog razvoja unutar sustava obrazovanja, najviše usmjerena na ono visokoškolsko. Unutar ove grupe postavljena su i pitanja o odgovornosti prema okolišu i implementaciji održivosti. Četvrta grupa pitanja odnosila se na osobne stavove studenata o očuvanju okoliša te interesima koje studenti imaju unutar tog područja. Na kraju je studentima postavljeno pitanje

⁴ Anketni upitnik se razlikovao s obzirom jesu li studenti bili na prvoj ili završnoj godini. Studentima završnih godina postavljano je dodatno pitanje o tome jesu li tijekom studija slušali kolegije tematikom vezane za održivi razvoj

bi li bili zainteresirani za teme održivog razvoja, na nekom stupnju visokoškolskog obrazovanja, da se sada nalaze pred izborom studija.

4.4 Hipoteze

Ispitanice će češće odabirati odgovore koji se odnose na socijalnu jednakost i ravnopravnost nego ispitanici.

Studentice i studenti završnih godina imati će više znanja o održivom razvoju nego studenti i studentice prve godine.

Studenti/ce društveno-humanističkog područja će pokazati više zanimanja za teme socijalne jednakosti

Postojati će razlika u razumijevanju koncepta održivog razvoja s obzirom na područje studiranja (društveno/tehničko/prirodno područje)

Postojati će razlika u zanimanju za pitanja održivog razvoja s obzirom na područje studiranja (društveno/tehničko/prirodno područje)

Postojati će razlike u odnosu na istraživanje iz 2010. Godine

4.5. Metode prikupljanja podataka

Istraživanje se provodilo od ožujka do lipnja 2016. godine, odnosno u ljetnom semestru 2015/2016 akademske godine. Za anketiranje svoju su suglasnost unaprijed dali prodekani fakulteta, a vrijeme anketiranja dogovarano je s profesorima koji su izašli ususret te odvojili dio na početku ili na kraju predavanja kako bi studenti mogli ispuniti anketu. Za ispunjavanje je bilo potrebno između 15 i 20 minuta, a sudjelovanje je bilo dobrovoljno i anonimno. Prije ispunjavanja studentima su dane kratke upute kako ispuniti anketu, objašnjeno im je za što će se koristiti rezultati te im je dana mogućnost nesudjelovanja u istraživanju ako to ne žele.

4.6. Istraživačka metoda

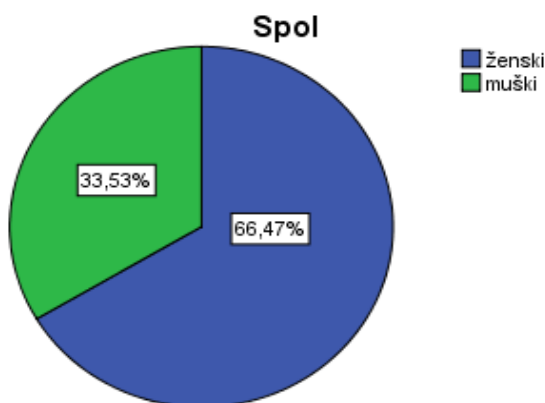
Dobiveni podaci obrađivali su se putem Statističkog programa za društvene znanosti (IBM SPSS 23.0.). U istraživanju su korištene metode univarijantne i bivarijantne statistike. Univarijantna statistika podrazumijeva postotke, frekvencije, mjere centralne tendencije i mjere varijabilnosti. Kao metode bivarijantne statistike korišteni su χ^2 test, T-test i jednostavna analiza varijance. χ^2 test korišten je kako bi se pokazalo postoji li kontingencijska povezanost između istraživanih fenomena, odnosno kako su povezane zavisne i nezavisne varijable u istraživanju, a statistički značajne razlike interpretirane su putem prilagođenih standardiziranih reziduala. Za utvrđivanje statističke značajnosti prosječnih rezultata više skupina provedena je jednostavna analiza varijance pri čemu su korišteni pripadajući post-hoc testovi, odnosno Hochberg GT2 test za homogene varijance i Games-Howell test za nehomogene varijance budući da je postojala razlika u veličini grupa (Field, 2013.). Statistička značajnost mjerila se veličinom efekta pri čemu je 0,01 do 0,05 mala veličina efekta, od 0,06 do 0,13 srednja veličina efekta, a od 0,14 velika veličina efekta (Cohen 1998 prema Petz 2012). Svi navedeni testovi provedeni su na razini rizika od 5%.

5. Rezultati istraživanja

U ovom poglavlju izlažu se rezultati ispitivanja prema tematskim dijelovima upitnika. Za svaki dio navedene su deskriptivne tablice, a potom, ako su uočene, razlike prema spolu, godini studija i području studiranja.

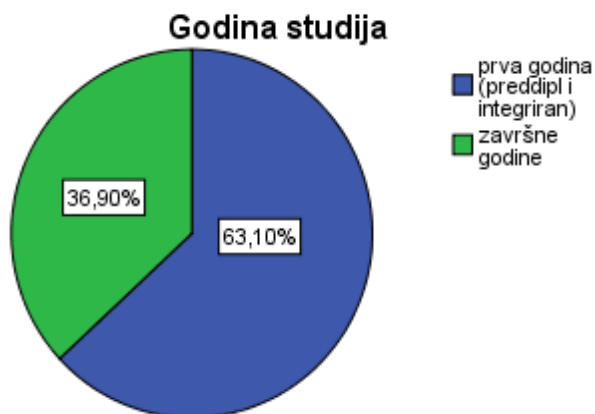
5.1. Osnovne odrednice ispitanika

U istraživanju je, od ukupnih 1347 sudionika, bilo 66,47% odnosno 894 ispitanice i 33,53% ili 451 ispitanik (*Grafikon 1*).

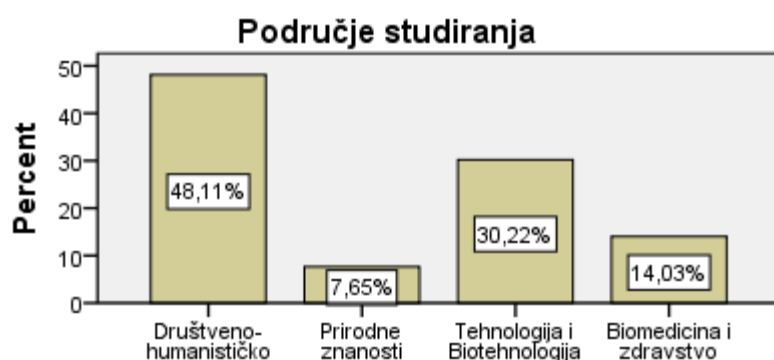
Grafikon 1. Prikaz sudionika prema spolu

Sudjelovale su studentice i studenti prvih i završnih godina studija, a od toga je bilo 63,1% tj. 850 studenata prvih godina te 36,9% odnosno 497 njih završnih godina. (*Grafikon 2*)

Grafikon 2. Prikaz sudionika prema godini studija

Prema znanstvenim područjima studiranja studenti su bili podijeljeni u četiri područja. Najviše je studenata bilo iz društveno – humanističkih znanosti (48,11%), zatim iz područja tehnologije i biotehnologije (30,22%), iz područja biomedicine i zdravstva (14,03%) te najmanje ispitanika iz područja prirodnih znanosti (7,65%). (*Grafikon 3.*)

Grafikon 3. Podjela prema znanstvenim područjima

5.2. Asocijacije na održivi razvoj

U ovom dijelu upitnika studentima je bilo ponuđeno šest definicija koje su se odnosile na održivi razvoj i koje se mogu s njim povezati. Sudionici su imali mogućnost izabrati jednu ili više tvrdnji, odnosno mogli su zaokružiti sve one definicije koje su ih asocirale na održivi razvoj. Danim definicijama nastojalo se pokriti što više znanosti i područja koja su uključena u koncept održivog razvoja; ekološko, ekonomsko, gospodarsko, socijalno, kulturno područje. Cilj je bio utvrditi na što ispitanike najviše asocira pojam održivog razvoja, odnosno uvidjeti što sve smatraju njegovim dijelom. U daljnjem tekstu nalaze se deskriptivne tablice za svaku definiciju unutar kojih se vidi koliko studenata je biralo ili nije biralo pojedinu tvrdnju. U tablicama su navedene kategorije DA/NE pri čemu DA označava studente koji su odabrali tvrdnju, a NE studente koji nisu birali navedenu tvrdnju.

Prva je definicija glasila *Održivi razvoj podrazumijeva brigu o prirodi i okolišu kroz korištenje obnovljivih izvora energije, recikliranje i racionalnije iskorištavanje prirodnih*

dobara, a ujedno je nju odabrao najveći broj studenata, točnije njih 744 ili 57, 5% (*Tablica 1.1*).

Tablica 1.1 Poimanje održivog razvoja

DEFINICIJA 1		f	%
Održivi razvoj podrazumijeva brigu o prirodi i okolišu kroz korištenje obnovljivih izvora energije, recikliranje i racionalnije iskorištavanje prirodnih dobara.	DA	744	57,5
	NE	571	42,4
Ukupno		1345	100

Druga definicija temeljila se na društvenoj jednakosti i ostvarivanju dostojanstvenih životnih uvjeta za sve članove društva, a glasila je *Održivi razvoj znači brigu o socijalnoj jednakosti i teži smanjivanju siromaštva i dostojanstvenom životu za sve u društvu*. Nju je s održivim razvojem povezao znatno manji broj studenata, odnosno njih samo 454 ili 33,7% (*Tablica 1.2*).

Tablica 1.2 Poimanje održivog razvoja

DEFINICIJA 2		f	%
Održivi razvoj znači brigu o socijalnoj jednakosti i teži smanjivanju siromaštva i dostojanstvenom životu za sve u društvu.	DA	454	33,7
	NE	891	66,1
Ukupno		1345	100

Treća definicija glasila je *Konceptom održivog razvoja želi se uskladiti život ljudi, životinja i biljaka na način da svaka vrsta ima pravo na svoj životni prostor*. Ovu definiciju je kao dio održivog razvoja odabralo 364 ili 27% studenata (*Tablica 1.3*).

Tablica 1.3 Poimanje održivog razvoja

DEFINICIJA 3		f	%
Konceptom održivog razvoja želi se uskladiti život ljudi, životinja i biljaka na način da svaka vrsta ima pravo na svoj životni prostor.	DA	364	27
	NE	981	72,8
Ukupno		1345	100

Najmanji broj studenata je, kao dio održivog razvoja, prepoznao očuvanje svjetske i lokalne kulturne baštine te je tvrdnju *Održivim razvojem želi se zaštititi svjetska i lokalna kulturna baština* odabralo njih samo 160, odnosno 11,9% (Tablica 1.4).

Tablica 1.4 Poimanje održivog razvoja

DEFINICIJA 4		f	%
Održivim razvojem želi se zaštititi svjetska i lokalna kulturna baština.	DA	160	11,9
	NE	1185	88
Ukupno		1345	100

Peta definicija glasila je *Kroz koncepte održivog razvoja žele se očuvati izvori obnovljive energije, izvori pitke vode i zdravo tlo za uzgoj hrane kako bi budućim naraštajima bio osiguran život na zemlji*. Nju je s održivim razvojem povezano 658 studenata, tj. njih 48,8%. (Tablica 1.5).

Tablica 1.5 Poimanje održivog razvoja

DEFINICIJA 5		f	%
Kroz koncepte održivog razvoja žele se očuvati izvori obnovljive energije, izvori pitke vode i zdravo tlo za uzgoj hrane kako bi budućim naraštajima bio osiguran život na zemlji.	DA	658	48,8
	NE	687	51
Ukupno		1345	100

Posljednja ponuđena definicija glasila je *Održivi razvoj podrazumijeva ravnopravan suživot svih članova društva bez obzira na spol, vjeru, seksualnu orijentaciju*. Nju su odabrala 342 ili 25,4% studenata. (Tablica 1.6).

Tablica 1.6 Poimanje održivog razvoja

DEFINICIJA 6		f	%
Održivi razvoj podrazumijeva ravnopravan suživot svih članova društva bez obzira na spol, vjeru, seksualnu orijentaciju.	DA	342	25,4
	NE	1003	74,5
Ukupno		1345	100

Analiza ovog dijela upitnika pokazala je da studenti održivi razvoj i dalje najviše povezuju sa zaštitom prirode i očuvanjem okoliša. Do takvih zaključaka već je došlo u nekim prijašnjim istraživanjima. Primjerice, istraživanje Rončević, Ledić, Ćulum iz 2008. u kojemu se pokazalo da četvrtina riječkih studenata održivi razvoj povezuje sa zaštitom okoliša. U istraživanju koje su, iste godine, provele Borić, Jindra i Škugor, dobiven je jednak rezultat i za većinu osječkih studenata. Studenti u većoj mjeri smatraju kako je održivi razvoj vezan za zaštitu okoliša, dok ga puno manje povezuje s ostvarivanjem socijalne jednakosti, smanjenjem diskriminacije i isključivanja iz društva.

I u ovom istraživanju se najviše studenata složilo da *održivi razvoj podrazumijeva brigu o prirodi i okolišu kroz korištenje obnovljivih izvora energije, recikliranje i racionalnije iskorištavanje prirodnih dobara* i tvrdnjom da se *kroz koncepte održivog razvoja žele očuvati izvori obnovljive energije, izvori pitke vode i zdravo tlo kako bi budućim naraštajima bio osiguran život na zemlji*. Može se zaključiti da, na održivi razvoj, studente najviše asociraju pojmovi poput recikliranja, obnovljivih izvori energije, očuvanja voda, očuvanja tla. Puno manje studenata kao dio održivog razvoja prepoznaje rješavanje društvenih pitanja, osiguravanje jednakosti i smanjenje siromaštva. Iako se veliki broj ispitanika slaže da je održivi razvoj očuvanje okoliša, tek manji broj (27%) to vidi kao osiguravanje uvjeta u kojima bi svoj životni prostor mogli imati ljudi, biljke i životinje.

Nadalje, kako bi se vidjelo postoji li kontingencijska povezanost spola s poimanjem održivog razvoja, odnosno navedenim definicijama proveden je χ^2 test. Prikazane su one tvrdnje kod kojih se pokazalo da u odabiru postoji statistički značajna razlika prema spolu. Razlika je uočena kod druge, treće i šeste definicije.

Analiza kontingencijske tablice (*Tablica 2.1.*) za drugu definiciju kojom se tvrdi da održivi razvoj znači brigu o socijalnoj jednakosti i teži smanjivanju siromaštva i dostojanstvenom životu za sve pokazala je da postoji statistički značajna razlika u biranju ove definicije između ispitanika i ispitanica $\chi^2(1, N=1343)=7,544$, $p=0,006$, $p<0,05$; $C=0,075$. Pokazalo se da su žene češće birale ovu definiciju.

Tablica 2.1 Razlika prema spolu u odabiru definicije

			Održivi razvoj znači brigu o socijalnoj jednakosti i teži smanjivanju siromaštva i dostojanstvenom životu za sve u društvu		Ukupno
			NE	DA	
spol	ženski	empirijske f.	570	324	894
		teorijske f.	592,4	301,6	894,0
		% unutar spola	63,8%	36,2%	100,0%
		pril.stand.rezidual	-2,7	2,7	
	muški	empirijske f.	320	129	449
		teorijske f.	297,6	151,4	449,0
		% unutar spola	71,3%	28,7%	100,0%
		pril.stand.rezidual	2,7	-2,7	
Ukupno		f	890	453	1343
		% unutar spola	66,3%	33,7%	100,0%

Analizom kontingencijske tablice (*Tablica 2.2*) za definiciju *Konceptom održivog razvoja želi se uskladiti život ljudi, životinja i biljaka na način da svaka vrsta ima pravo na svoj životni prostor* pokazala se statistički značajna razlika u njenom biranju među spolovima. $\chi^2(1, N=1343)=13,644$, $p=0,000$, $p<0,05$, $C=0,100$. Ponovno su žene češće od muškaraca birale ponuđenu tvrdnju.

Tablica 2.2 Razlika prema spolu u odabiru definicije

			Konceptom održivog razvoja želi se uskladiti život ljudi, životinja i biljaka na način da svaka vrsta ima pravo na svoj životni prostor.		Ukupno
			NE	DA	
spol	ženski	empirijske f.	624	324	894
		teorijske f.	652,4	241,6	894,0
		% unutar spola	69,8%	30,2%	100,0%
		pril.stand.rezidual	-3,7	3,7	
	muški	empirijske f.	356	93	449
		teorijske f.	327,6	121,4	449,0
		% unutar spola	79,3%	20,7%	100,0%
		pril.stand.rezidual	3,7	-3,7	
Ukupno		f	980	363	1343
		% unutar spola	73,0%	27,0%	100,0%

Analizom kontingencijske tablice (Tablica 2.3) povezanosti spola i izbora šeste definicije *Održivi razvoj podrazumijeva ravnopravan suživot svih članova društva bez obzira na spol, vjeru, seksualnu orijentaciju* pokazalo se da postoji statistički značajna razlika. χ^2 (1, N=1343) =4,524, p=0, 033, p<0,05; C= 0,058. I ovaj rezultat pokazuje da žene češće biraju tvrdnje koje se odnose na ravnopravnost u društvu.

Tablica 2.3 Razlika prema spolu u odabiru definicije

			Održivi razvoj podrazumijeva ravnopravan suživot svih članova društva bez obzira na spol, vjeru, seksualnu orijentaciju		Ukupno
			NE	DA	
spol	ženski	empirijske f.	651	243	894
		teorijske f.	667,0	227,0	894,0
		% unutar spola	72%	27,2%	100,0%
		pril.stand.rezidual	-2,1	2,1	
	muški	empirijske f.	351	98	449
		teorijske f.	335,0	114,0	449,0
		% unutar spola	78,2%	21,8%	100,0%
		pril.stand.rezidual	2,1	-2,1	
Ukupno		f	1002	341	1343
		% unutar spola	74,6%	25,4 %	100,0%

Rezultati su pokazali da su studentice u više slučajeva birale tvrdnje koje se tiču socijalne jednakosti i ravnopravnosti svih u društvu te onu koja govori da biljke i životinje zaslužuju životni prostor na Zemlji jednako kao i ljudi.

Osim po spolu, ispitano je postoji li razlika u odabiru definicije održivog razvoja s obzirom na godinu studija, odnosno razlikuju li se studenti u odabiru definicija s obzirom na to jesu li na prvoj ili završnoj godini studija. Kako bi se to utvrdilo proveden je χ^2 test te su analizirane kontingencijske tablice. Utvrđeno je da razlika u biranju, s obzirom na godinu studija, postoji kod prve, treće i pete definicije.

Analizom kontingencijske tablice (*Tablica 3.1*) te usporedbom empirijskih i teorijskih frekvencija utvrđeno je da su studenti završnih godina češće, od studenata prvih godina, birali prvu definiciju. $\chi^2 (1, N=1345) = 8,160, p=0,004; C=0,078$.

Tablica 3.1 Razlika prema godini studija u odabiru definicije

			Održivi razvoj podrazumijeva brigu o prirodi i okolišu kroz korištenje obnovljivih izvora energije, recikliranje i racionalnije iskorištavanje prirodnih dobara.		Ukupno
			NE	DA	
godina	prva	empirijske f.	385	463	848
		teorijske f.	360,0	488,0	848
		%unutar spola	45,4%	54,6%	100
		pril.stand.rezidual	2,9	-2.9	
	Završne	empirijske f.	186	311	497
		teorijske f.	211,0	286,0	497
		% unutar spola	37,4%	62,6%	100
		pril.stand.rezidual	-2,9	2,9	
Ukupno		f	571	774	1345
		% unutar spola	42,5%	57,5%	100

Statistički značajna razlika uočena je i kod treće definicije $\chi^2(1, N=1345) = 4,399$, $p=0,036$, $p<0,05$; $C=0,057$. Analiza tablice (Tablica 3.2) pokazala je da su studenti završnih godina češće birali ovu definiciju.

Tablica 3.2 Razlika po godini studija u odabiru definicije

			Konceptom održivog razvoja želi se uskladiti život ljudi, životinja i biljaka na način da svaka vrsta ima pravo na svoj životni prostor		Ukupno
			NE	DA	
godina	prva	empirijske f.	635	231	848
		teorijske f.	618,5	229,5	848,0
		%unutar godine	74,9	25,1	100,0%
		pril.stand.rezidual	2,1	-2,1	
	Završne	empirijske f.	346	151	497
		teorijske f.	362,5	134,5	497,0
		% unutar godine	69,6	30,4	100,0%
		pril.stand.rezidual	-2,1	2,1	
Ukupno		f	981	364	1345
		% unutar godine	72,9	27,1	100,0%

Analiza kontingencijske tablice za petu definiciju (*Tablica 3.3*) pokazala je da su je ponovno češće birali studenti završnih godina $\chi^2(1, N=1345) = 12,161, p=0,000, p<0,05$.

Tablica 3.3 Razlika po godini studija u odabiru definicije

			Kroz koncepte održivog razvoja žele se očuvati izvori obnovljive energije, izvori pitke vode i zdravo tlo za uzgoj hrane kako bi budućim naraštajima bio osiguran život na zemlji.		Ukupno
			NE	DA	
godina	prva	empirijske f.	464	384	848
		teorijske f.	433,1	414,9	848,0
		%unutar godine	54,7	45,3	100,0%
		pril.stand.rezidual	3,5	-3,5	
	Završne	empirijske f.	223	274	497
		teorijske f.	253,9	243,1	497,0
		% unutar godine	44,9	55,1	100,0%
		pril.stand.rezidual	-3,5	3,5	
Ukupno		f	687	658	1345
		% unutar godine	51,1	48,9	100,0%

Pokazalo se da razlike u razumijevanju održivog razvoja postoji s obzirom na godinu studija ispitanika. Studenti/ce završnih godina su češće birali tvrdnje da održivi razvoj podrazumijeva brigu za okoliš, korištenje obnovljivih izvora energije i brigu da se zemlja očuva za buduće generacije. Ispitanici i ispitanice završnih godina češće su birali tvrdnju da se održivim razvojem želi uspostaviti suživot biljaka, ljudi i životinja.

Ovakvi rezultati pokazuju da studente završnih godina na održivi razvoj u većoj mjeri asociraju pitanja očuvanja okoliša, održiviji načini življenja te se pretpostavlja da bolje razumiju kako su ta područja važna za život u budućnosti. Kod tvrdnji o socijalnoj jednakosti i ravnopravnosti ne postoji razlika u biranju odgovora između prvih i završnih godina.

Osim razlike prema spolu i godini studija, proveden je χ^2 test kako bi se uvidjelo postoji li razlika u odabiru definicija s obzirom na znanstveno područje studiranja. Pokazalo se da razlike u odabiru između područja studiranja postoje kod svih šest ponuđenih definicija.

Analiza kontingencijske tablice (*Tablica 4.1*) pokazala je da postoji razlika između područja studiranja i odabira prve definicije. $\chi^2(3, N=1345) = 15,451, p=0,001, p<0,05$;

C=0,107. Rezultati su pokazali da su ovu tvrdnju najčešće birali studenti iz područja društveno humanističkih i umjetničkih područja.

Tablica 4.1 Razlika prema području studiranja u odabiru definicije

			Održivi razvoj podrazumijeva brigu o prirodi i okolišu kroz korištenje obnovljivih izvora energije, recikliranje i racionalnije iskorištavanje prirodnih dobara.		Ukupno
			NE	DA	
Područje studiranja	DHU	empirijske f.	241	407	648
		teorijske f.	275,1	372,9	648,0
		%unutar područja	37,2%	62,8%	100,0%
		pril.stand.rezidual	-3,8	3,8	
	Prirodne	empirijske f.	54	49	103
		teorijske f.	43,7	59,3	103,0
		% unutar područja	52,4%	47,6%	100,0%
		pril.stand.rezidual	2,1	-2,1	
	Tehnologija i biotehnologija	empirijske f.	188	217	405
		teorijske f.	171,9	233,1	405,0
		%unutar područja	46,4%	53,6%	100,0%
		pril.stand.rezidual	1,9	-1,9	
	Biomed i zdravstvo	empirijske f.	88	101	189
		teorijske f.	80,2	108,8	189,0
		%unutar područja	46,6%	53,4%	100,0%
		pril.stand.rezidual	1,2	-1,2	
Ukupno		f	571,0	774	1345
		% unutar područja	42	57,5%	100.0%

Analiza kontingencijske tablice (*Tablica 4.2*) za drugu tvrdnju pokazala je da postoji statistički značajna razlika u odabiru i području studiranja. $\chi^2(3, N=1345) = 13,106$ $p=0,004$, $p<0,05$; $C=0,098$. Rezultati su pokazali da je ovu definiciju biralo najviše studenata iz biomedicinskog i zdravstvenog područja te studenti iz društveno-humanističkih i umjetničkih područja, a najmanje studenti iz područja tehnologije i biotehnologije.

Tablica 4.2 Razlika po znanstvenom području studiranja

			Održivi razvoj znači brigu o socijalnoj jednakosti i teži smanjivanju siromaštva i dostojanstvenom životu za sve u društvu.		Ukupno
			NE	DA	
Područje studiranja	DHU	empirijske f.	430	218	648
		teorijske f.	429,3	218,7	648,0
		%unutar područja	66,4%	33,6%	100,0%
		pril.stand.rezidual	,1	-,1	
	Prirodne	empirijske f.	62	41	103
		teorijske f.	68,2	34,8	103,0
		% unutar područja	60,2%	39,8%	100,0%
		pril.stand.rezidual	-1,4	1,4	
	Tehnologija i biotehnologija	empirijske f.	290	115	405
		teorijske f.	268,3	136,7	405,0
		%unutar područja	71,6%	28,4%	100,0%
		pril.stand.rezidual	2,7	-2,7	
	Biomed i zdravstvo	empirijske f.	109	80	189
		teorijske f.	125,2	63,8	189,0
		% unutar područja	57,7%	42,3%	100,0%
		pril.stand.rezidual	-2,7	2,7	
Ukupno		f	891	454	1345
		% unutar područja	66,2%	33,8%	100,0%

Analiza kontingencijske tablice za treću definiciju (Tablica 4.3) pokazala je da postoji statistički značajna razlika u biranju ove definicije i područja studiranja $\chi^2(3, N=1345)=13,780$, $p=0,003$, $p<0,05$; $C=0,101$. Usporedbom teorijskih i empirijskih vrijednosti, utvrđeno je da se s ovom definicijom slaže velik broj studenata iz područja prirodnih znanosti te studenata društveno-humanističkog i umjetničkog područja, a da su je najmanje birali studenti tehničkih i biotehničkih znanosti.

Tablica 4.3 Razlika prema znanstvenom području studiranja

			Konceptom održivog razvoja želi se uskladiti život ljudi, životinja i biljaka na način da svaka vrsta ima pravo na svoj životni prostor.		Ukupno
			NE	DA	
Područje studiranja	DHU	empirijske f.	453	195	648
		teorijske f.	472,6	175,4	648,0
		%unutar područja	69,9%	30,1%	100,0%
		pril.stand.rezidual	-2,4	2,4	
	Prirodne	empirijske f.	71	32	103
		teorijske f.	75,1	27,9	103,0
		% unutar područja	68,9%	31,1%	100,0%
		pril.stand.rezidual	-1,0	1,0	
	Tehnologija i biotehnologija	empirijske f.	323	82	405
		teorijske f.	295,4	109,6	405,0
		%unutar područja	79,8%	20,2%	100,0%
		pril.stand.rezidual	3,7	-3,7	
	Biomed i zdravstvo	empirijske f.	134	55	189
		teorijske f.	137,9	51,1	189,0
		%unutar područja	70,9%	29,1%	100,0%
		pril.stand.rezidual	-,7	,7	
Ukupno		f	981,0	364,0	1345,0
		% unutar godine	72,9%	27,1%	100,0%

Analiza kontingencijske tablice (Tablica 4.4) za četvrtu definiciju pokazala je da postoji povezanost između područja studiranja i odabira ove definicije. $\chi^2(3, N=1345) = 9,938$, $p=0,019$, $p<0,05$; $C=0,086$. Usporedba empirijskih i teorijskih vrijednosti pokazala je da su je najčešće birali studenti iz područja društveno-humanističkog i umjetničkog područja te iz područja medicine i zdravstva dok su ju najmanje birali studenti iz područja prirodnih znanosti.

Tablica 4.4 Razlika prema znanstvenom području studiranja

			Održivim razvojem želi se zaštititi svjetska i lokalna kulturna baština.		Ukupno
			NE	DA	
Područje studiranja	DHU	empirijske f.	558	90	648
		teorijske f.	570,9	77,1	648,0
		%unutar područja	86,1%	13,9%	100,0%
		pril.stand.rezidual	-2,2	2,2	
	Prirodne	empirijske f.	98	5	103
		teorijske f.	90,7	12,3	103,0
		% unutar područja	95,1%	4,9%	100,0%
		pril.stand.rezidual	2,3	-2,3	
	Tehnologija i biotehnologija	empirijske f.	366	39	405
		teorijske f.	356,8	48,2	405,0
		%unutar područja	90,4%	9,6%	100,0%
		pril.stand.rezidual	1,7	-1,7	
	Biomed i zdravstvo	empirijske f.	163	26	189
		teorijske f.	166,5	22,5	189,0
		%unutar područja	86,2%	13,8%	100,0%
		pril.stand.rezidual	-,9	,9	
	Ukupno	f	1185,0	160,0	1345,0
		% unutar područja	88,1%	11,9%	100,0%

Analizom kontingencijske tablice za petu definiciju (*Tablica 4.5*) utvrđeno je da postoji razlika u području studiranja i odabiru iste $\chi^2(3, N=1345) = 8,459$, $p=0,037$, $p<0,05$; $C=0,079$. Usporedbom empirijskih i teorijskih vrijednosti pokazalo se da je definiciju biralo najviše studenata iz područja društveno-humanističkog i umjetničkog područja, zatim iz područja biomedicine i zdravstva te tehnološkog i biotehnološkog područja.

Tablica 4.5 Razlika prema znanstvenom području studiranja

			Kroz koncepte održivog razvoja žele se očuvati izvori obnovljive energije, izvori pitke vode i zdravo tlo za uzgoj hrane kako bi budućim naraštajima bio osiguran život na zemlji.		Ukupno
			NE	DA	
Područje studiranja	DHU	empirijske f.	310	338	648
		teorijske f.	331,0	317,0	648,0
		%unutar područja	47,8%	52,2%	100,0%
		pril.stand.rezidual	-2,3	2,3	
	Prirodne	empirijske f.	64	39	103
		teorijske f.	52,6	50,4	103,0
		% unutar područja	62,1%	37,9%	100,0%
		pril.stand.rezidual	2,3	-2,3	
	Tehnologija i biotehnologija	empirijske f.	215	190	405
		teorijske f.	206,9	198,1	405,0
		%unutar područja	53,1%	46,9%	100,0%
		pril.stand.rezidual	1,0	-1,0	
	Biomed i zdravstvo	empirijske f.	98	91	189
		teorijske f.	96,5	92,5	189,0
		% unutar područja	51,9%	48,1%	100,0%
		pril.stand.rezidual	,2	-,2	
Ukupno		f	687,0	658,0	1345,0
		% unutar područja	51,1%	48,9%	100,0%

Provedenom analizom kontingencijske tablice utvrđeno je da postoji statistički značajna razlika u odabiru ove definicije i područja studiranja (Tablica 4.6) $\chi^2(3, N=1345) = 12,709$, $p=0,005$, $p<0,05$; $C=0,097$. Rezultati pokazuju da su ovu definiciju najviše birali studenti iz područja biomedicine i zdravstva, a da ju je biralo najmanje studenata iz društveno-humanističkog i umjetničkog područja.

Tablica 4.6 Razlika prema znanstvenom području studiranja

			Održivi razvoj podrazumijeva ravnopravan suživot svih članova društva bez obzira na spol, vjeru, seksualnu orijentaciju.		Ukupno
			NE	DA	
Područje studiranja	DHU	empirijske f.	502	146	648
		teorijske f.	483,2	164,8	648,0
		%unutar područja	77,5%	22,5%	100,0%
		pril.stand.rezidual	2,4	-2,4	
	Prirodne	empirijske f.	73	30	103
		teorijske f.	76,8	26,2	103,0
		% unutar područja	70,9%	29,1%	100,0%
		pril.stand.rezidual	-,9	,9	
	Tehnologija i biotehnologija	empirijske f.	305	100	405
		teorijske f.	302,0	103,0	405,0
		%unutar područja	75,3%	24,7%	100,0%
		pril.stand.rezidual	,4	-,4	
	Biomed i zdravstvo	empirijske f.	123	66	189
		teorijske f.	140,9	48,1	189,0
		% unutar područja	65,1%	34,9%	100,0%
		pril.stand.rezidual	-3,2	3,2	
Ukupno		f	1003,0	342,0	1345,0
		% unutar područja	74,6%	25,4%	100,0%

Razlika prema području studiranja pokazala se kod svih šest ponuđenih tvrdnji. Tako je najviše studenata društveno-humanističkog i umjetničkog područja biralo tvrdnju da održivi razvoj podrazumijeva brigu o prirodi i okolišu kroz očuvanje obnovljivih izvora energije. S tim se složilo puno manje studenata prirodnog područja. Sličan rezultat ponovio se i kod tvrdnji da održivi razvoj podrazumijeva očuvanju svjetske i lokalne kulturne baštine te da se konceptom održivog razvoja želi uskladiti život ljudi, biljaka i životinja. Najveće iznenađenje je bilo to što se s tvrdnjama o uspostavi socijalne jednakosti i smanjenju siromaštva te ravnopravnosti bez obzira na spol, vjeru i seksualnu orijentaciju složilo se najviše studenata biomedicinskog i zdravstvenog te veći broj studenata prirodnog područja. Pretpostavka je bila kako će za takva pitanja najviše razumijevanja i interesa imati studenti društveno-humanističkog i umjetničkog područja. Prijašnja iskustva pokazuju kako su studenti tog usmjerenja aktivniji u borbi za jednakost i ljudska prava pa se pretpostavljalo da će sada najviše i birati ovu tvrdnju. Bilo bi zanimljivo detaljnije ispitati zašto je to tako budući da je u grupi društveno-humanističkih i umjetničkih predmeta bilo najviše pojedinačnih fakulteta i najviše sudionika općenito.

5.3. Razumijevanje koncepta održivog razvoja

U daljnjim pitanjima detaljnije se ispitalo razumijevanje koncepta održivog razvoja. U ovom dijelu teksta analizirane su tvrdnje vezane za održivi razvoj za koje su studenti na Likertovoj skali određivali svoje slaganje ili neslaganje. Ponuđeno im je dvanaest tvrdnji te skala od pet stupnjeva koji su glasili (1) Uopće se ne slažem, (2) Ne slažem se, (3) Ne znam, nisam siguran, (4) Slažem se, (5) U potpunosti se slažem. U tablici je zbrojena prva i druga vrijednost te četvrta i peta. Rezultati su prvo prikazani deskriptivno (*Tablica 5.*), a kasnije su analizirane razlike prema spolu, godini i području studiranja.

Najviše studenata složilo se s tvrdnjom (77,5%) da je održivi razvoj sposobnost odgovornog korištenja prirodnih resursa s ciljem zadovoljenja potreba svih u sadašnjosti bez ugrožavanja šansi budućih generacija te onom da održivi razvoj podrazumijeva međugeneracijsku solidarnost i brigu sadašnje generacije za potrebe budućih generacija (77,1%). Odmah nakon navedene dvije tvrdnje nalazi se i ona da održivi razvoj nastoji uravnotežiti magični trokut: zaštita okoliša, stabilan gospodarski razvoj i pravedna raspodjela socijalnih mogućnosti. (74,8%). Ovakvi rezultati slični su rezultatima istraživanja iz 2010. u kojem se 73,8% studenata složilo s tvrdnjom da održivi razvoj podrazumijeva međugeneracijsku solidarnost, 72,9% da je cilj održivog razvoja da zadovolji potrebe sadašnjosti bez da ugrožava šanse budućih generacija te 66,3% studenata koji su se složili s tvrdnjom da održivi razvoj nastoji uskladiti tzv. magični trokut koji je u ponovljenom istraživanju imao nešto veći broj slaganja. Može se zaključiti da su iste tri tvrdnje ostale u vrhu po broju biranja i da studenti generalno razumiju što je održivi razvoj i za što se zalaže. Također, njih 58,9% smatra da je implementacija održivog razvoja moguća tek uz duboku promjenu vrijednosti i političkih koncepata te da bi zaštita okoliša trebala biti na prvom mjestu bez obzira na sporiji ekonomski razvoj (54,9%). S druge strane velik broj studenata ne zna, ili ne može procijeniti kako bi ideja održivog razvoja trebala zaživjeti, odnosno 53% studenata nije znalo bi li se ili ne bi složilo s tvrdnjom da održivog razvoja podrazumijeva radikalni raskid s aktualnim ekonomskim konceptom razvoja te njih 49,5% koji nisu znali je li aktualna kriza posljedica razvojnog obrasca koji ne uvažava načelo održivosti. I također. 40,7% nije znalo ideja održivog razvoja je nedorečena, neprecizna i proturječna faza bez konkretnog sadržaja. Čak 42% ispitanika smatra da je bi održivi razvoj trebao slijediti logiku dosadašnjeg modela. Najmanje se studenata složilo s tvrdnjom da je održivi razvoj samo politička

sintagma i prazna formula.(48,4%) te s tvrdnjom da izlaz iz aktualne krize nije moguć ako se društvena energija bude gubila na zaštitu okoliša i pretjeranu socijalnu osjetljivost (55,1%).

Tablica 5: Deskriptivni prikaz poimanja održivog razvoja

ODRŽIVI RAZVOJ		1+2	3	4+5	M	SD
10.	Održivi razvoj je sposobnost odgovornog korištenja prirodnih resursa s ciljem zadovoljenja potreba svih u sadašnjosti bez ugrožavanja šansi budućih generacija.	3	18,5	77,5	4,05	0,796
5.	Održivi razvoj podrazumijeva međugeneracijsku solidarnost i brigu sadašnje generacije za potrebe budućih generacija.	4,5	17,3	77,1	3,99	0,812
4.	Održivi razvoj nastoji uravnotežiti magični trokut: zaštita okoliša, stabilan gospodarski razvoj i pravedna raspodjela socijalnih mogućnosti.	3,9	20,1	74,8	3,94	0,778
8.	Implementacija ideje održivog razvoja moguća je jedino uz duboku promjenu vrijednosti i političkih koncepata.	7,9	31,1	58,9	3,69	0,892
9.	Zaštita okoliša treba biti na prvom mjestu bez obzira na sporiji ekonomski razvoj.	18,4	25,7	54,9	3,49	1,024
12.	Aktualna kriza izravna je posljedica razvojnog obrasca koji ne uvažava načelo održivosti.	14,5	49,5	35,2	3,27	0,891
11.	Izlaz iz aktualne krize moguć je ako se društvena energija usmjeri na zaštitu okoliša i socijalnu osjetljivost.	19,7	38,5	41,1	3,25	0,956
1.	Održivi razvoj mora slijediti logiku dosadašnjeg modela razvoja industrijskog društva uz racionalno korištenje resursa	23,8	32,9	42,6	3,22	1,009
6.	Ideja održivog razvoja podrazumijeva radikalni raskid s aktualnim ekonomskim konceptom razvoja.	20,7	53	24,6	3,07	0,843
2.	Ideja održivog razvoja je nedorečena, neprecizna i proturječna fraza bez konkretnog sadržaja	35	40,7	23,5	2,88	0,959
7.	Održivi razvoj je politička sintagma i prazna formula.	48,4	36,5	13,1	2,54	0,961
3.	Izlaz iz aktualne krize nije moguć ako se društvena energija bude gubila na zaštitu okoliša i pretjeranu socijalnu osjetljivost	55,1	21,5	22,2	2,52	1,147

Proveden je T-test kako bi se utvrdilo postoji li razlika između spola i slaganja s tvrdnjama. Razlika s obzirom na spol pokazala se na deset od ukupno dvanaest tvrdnji (Tablica 5.1), iako je izračun veličine efekta u većini slučajeva mali.

Studenti se više od studentica slažu s tvrdnjama da je *ideja održivog razvoja nedorečena, neprecizna i proturječna fraza bez konkretnog sadržaja*, zatim da *izlaz iz aktualne krize nije moguć ako se društvena energija bude gubila na zaštitu okoliša i pretjeranu socijalnu osjetljivost* te više muškaraca smatra kako je *održivi razvoj samo politička sintagma i prazna formula*. Žene se više slažu s ostalim navedenim tvrdnjama kod

kojih je primijećena razlika. Iako je veličina efekta kod svih razlika mala žene su ponovno više birale tvrdnje koje se tiču socijalne osjetljivosti i brigu za buduće generacije. Zanimljivo je da je kod ispitanica uočena srednja veličina efekta (0,06) za tvrdnju da je izlaz iz aktualne krize moguć je ako se društvena energija usmjeri na zaštitu okoliša i socijalnu osjetljivost, dok su za suprotnu tvrdnju da izlaz iz aktualne krize nije moguć ako se društvena energija bude gubila na zaštitu okoliša i pretjeranu socijalnu osjetljivost više složili muškarci.

Tablica 5.1: *T test za razliku prema spolu*

ODRŽIVI RAZVOJ			M	SD	t	df	p	Eta2
2.	Ideja održivog razvoja je nedorečena, neprecizna i proturječna fraza bez konkretnog sadržaja.	Ž	2,78	,938	-4,869	1332	,000	0,018
		M	3,05	,967				
3.	Izlaz iz aktualne krize nije moguć ako se društvena energija bude gubila na zaštitu okoliša i pretjeranu socijalnu osjetljivost.	Ž	2,43	1,132	-4,395	1327	,000	0,014
		M	2,72	1,148				
4.	Održivi razvoj nastoji uravnotežiti magični trokut: zaštita okoliša, stabilan gospodarski razvoj i pravedna raspodjela socijalnih mogućnosti.	Ž	4,01	,726	4,411	760,721	,000	0,024
		M	3,80	,858				
5.	Održivi razvoj podrazumijeva međugeneracijsku solidarnost i brigu sadašnje generacije za potrebe budućih generacija.	Ž	4,03	,748	2,707	738,664	,007	0,009
		M	3,90	,921				
7.	Održivi razvoj je politička sintagma i prazna formula.	Ž	2,48	,931	-3,173	1317	,002	0,007
		M	2,66	1,010				
9.	Zaštita okoliša treba biti na prvom mjestu bez obzira na sporiji ekonomski razvoj.	Ž	3,59	,975	4,468	809,835	,000	0,024
		M	3,31	1,089				
10.	Održivi razvoj je sposobnost odgovornog korištenja prirodnih resursa s ciljem zadovoljenja potreba svih u sadašnjosti bez ugrožavanja šansi budućih generacija.	Ž	4,13	,732	4,811	746,860	,000	0,03
		M	3,89	,892				
11.	Izlaz iz aktualne krize moguć je ako se društvena energija usmjeri na zaštitu okoliša i socijalnu osjetljivost.	Ž	3,42	,873	9,117	1334	,000	0,06
		M	2,93	1,024				
12.	Aktualna kriza izravna je posljedica razvojnog obrasca koji ne uvažava načelo održivosti.	Ž	3,32	,826	2,850	758,929	,004	0,01
		M	3,16	0,998				

Nadalje proveden je T-test kako bi se utvrdilo postoji li razlika s obzirom na varijablu godina studija. Razlika je uočena kod šest od dvanaest tvrdnji (*Tablica 5.2*). Tako se studenti prvih godina više slažu s tvrdnjama da izlaz iz aktualne krize nije moguć ako se društvena energija bude gubila na zaštitu okoliša i pretjeranu socijalnu osjetljivost te da je održivi razvoj samo politička sintagma i prazna formula. Studenti završnih godina više su orijentirani na socijalnu jednakost i očuvanje prirode te smatraju da je održivi razvoj moguć jedino uz duboku promjenu vrijednosti i političkih koncepata.

Tablica 5.2: T-test, razlika prema godini studija

ODRŽIVI RAZVOJ			M	SD	t	df	p	Eta2
3.	Izlaz iz aktualne krize nije moguć ako se društvena energija bude gubila na zaštitu okoliša i pretjeranu socijalnu osjetljivost.	Prva	2,60	1,148	3,036	1329	,002	0,006
		Završne	2,40	1,135				
5.	Održivi razvoj podrazumijeva međugeneracijsku solidarnost i brigu sadašnje generacije za potrebe budućih generacija.	Prva	3,94	,830	2,773	1329	,006	0,005
		Završne	4,07	,775				
6.	Ideja održivog razvoja podrazumijeva radikalni raskid s aktualnim ekonomskim konceptom razvoja.	Prva	3,03	,806	2,310	929,644	,021	0,005
		Završne	3,14	,898				
7.	Održivi razvoj je politička sintagma i prazna formula.	Prva	2,60	,955	2,826	1319	,005	0,006
		Završne	2,44	,965				
8.	Implementacija ideje održivog razvoja moguća je jedino uz duboku promjenu vrijednosti i političkih koncepata.	Prva	3,63	,909	3,297	1071,609	,001	0,01
		Završne	3,80	,854				
10.	Održivi razvoj je sposobnost odgovornog korištenja prirodnih resursa s ciljem zadovoljenja potreba svih u sadašnjosti bez ugrožavanja šansi budućih generacija.	Prva	3,99	,814	3,543	1331	,000	0,009
		Završne	4,15	,754				

Kako bi se utvrdilo postoji li razlika s obzirom na varijablu područje studiranja provedena je jednostavna analiza varijance. Utvrđeno je da razlika postoji kod osam tvrdnji, no veličine efekta su male (*Tablica 5.3*). Tvrdnju *Izlaz iz aktualne krize nije moguć ako se društvena energija bude gubila na zaštitu okoliša i pretjeranu socijalnu osjetljivost* više su birali studenti tehničkih i biotehničkih znanosti u odnosu na preostale tri skupine. Kod tvrdnje

Ideja održivog razvoja podrazumijeva radikalni raskid s aktualnim ekonomskim konceptom razvoja uočena je razlika između fakulteta društveno-humanističkog područja te biomedicine i zdravstva. Studenti iz biomedicinskog područja češće su se složili s ovom tvrdnjom od studenata društveno-humanističkog područja. Da je implementacija ideje održivog razvoja moguća je jedino uz duboku promjenu vrijednosti i političkih koncepata složilo se najviše studenata iz područja biomedicine i zdravstva od kojih se razlikuju studenti prirodnih studija. Razlika postoji i kod slaganja s tvrdnjom *Održivi razvoj je sposobnost odgovornog korištenja prirodnih resursa s ciljem zadovoljenja potreba svih u sadašnjosti bez ugrožavanja šansi budućih generacija* između studenata društveno-humanističkog područja i tehničkog i biotehničkog područja. Kod tvrdnje *Izlaz iz aktualne krize moguć je ako se društvena energija usmjeri na zaštitu okoliša i socijalnu osjetljivost* postoji razlika u biranju između društveno-humanističkog i medicinskog područja te tehnološkog i biotehnološkog područja. Tvrdnju *Aktualna kriza izravna je posljedica razvojnog obrasca koji ne uvažava načelo održivosti* najviše su birali studenti s područja biomedicine i zdravstva te društveno-humanističkog područja u čemu se te dvije grupe razlikuju od područja tehničkih i biotehničkih znanosti.

Tablica 5.3: ANOVA za razliku po području studiranja

ODRŽIVI RAZVOJ			M	SD	F	df	p	razlika	Eta2
3.	Izlaz iz aktualne krize nije moguć ako se društvena energija bude gubila na zaštitu okoliša i pretjeranu socijalnu osjetljivost.	DHU	2,45	1,120	7,273	3 1327	,000	3>1,2,4	0,016
		Prirodne	2,40	1,110					
		Teh i Bioteh	2,74	1,171					
		Biomed i zdr	2,38	1,153					
6.	Ideja održivog razvoja podrazumijeva radikalni raskid s aktualnim ekonomskim konceptom razvoja.	DHU	3,03	,800	3,348	3 1321	,018	1<4	0,007
		Prirodne	3,02	,844					
		Teh i Bioteh	3,07	,897					
		Biomed i zdr	3,25	,851					
7.	Održivi razvoj je politička sintagma i prazna formula.	DHU	2,45	,934	4,210	3 1317	,006	1<3	0,009
		Prirodne	2,48	,998					
		Teh i Bioteh	2,63	,976					
		Biomed i zdr	2,67	,980					
8.	Implementacija ideje održivog razvoja moguća je jedino uz duboku promjenu vrijednosti i političkih koncepata.	DHU	3,71	,842	3,835	3 1315	,009	2<4	0,008
		Prirodne	3,49	,969					
		Teh i Bioteh	3,64	,929					
		Biomed i zdr	3,83	,918					
10.	Održivi razvoj je sposobnost odgovornog korištenja prirodnih resursa s ciljem zadovoljenja potreba svih u sadašnjosti bez ugrožavanja šansi budućih generacija.	DHU	4,13	,725	6,069	3 1329	,000	1>3	0,014
		Prirodne	3,92	,837					
		Teh i Bioteh	3,93	,884					
		Biomed i zdr	4,06	,776					
11.	Izlaz iz aktualne krize moguć je ako se društvena energija usmjeri na zaštitu okoliša i socijalnu osjetljivost.	DHU	3,34	,905	8,327	3 1334	,000	1,4>3	0,018
		Prirodne	3,21	1,099					
		Teh i Bioteh	3,06	,993					
		Biomed i zdr	3,38	,907					
12.	Aktualna kriza izravna je posljedica razvojnog obrasca koji ne uvažava načelo održivosti	DHU	3,25	,862	2,760	3 1332	,041	3<4	0,006
		Prirodne	3,24	,975					
		Teh i Bioteh	3,22	,943					
		Biomed i zdr	3,44	,815					

Rezultati su pokazali da se najviše studenata složilo s tvrdnjama da je održivi razvoj sposobnost odgovornog korištenja prirodnih resursa kako bi se zadovoljile potrebe sadašnjosti bez da se ugrožavaju buduću naraštaji (77,5%); da održivi razvoj podrazumijeva međugeneracijsku solidarnost i brigu sadašnje generacije za buduće (77,1%) te da se održivim razvojem želi uskladiti tzv. magični trokut (74,8%). S prve dvije navedene tvrdnje najčešće se slažu žene, studenti završnih godina. S najviše biranom tvrdnjom da je održivi razvoj sposobnost odgovornog korištenja prirodnih resursa s ciljem zadovoljenja potreba u sadašnjosti bez ugrožavanja uvjeta u budućnosti najčešće su se slagali studenti društveno-humanističkog područja za razliku od studenata tehničkog područja. Treću tvrdnju, da održivi razvoj nastoji uravnotežiti tzv. magični trokut najviše su birale žene.

Ovakvi rezultati uglavnom potvrđuju zaključke istraživanja iz 2010. (Rončević, Rafajac, 2012) da studenti generalno razumiju ideju održivog razvoja te se slažu i prihvaćaju takav koncept. I tada se s navedene tri tvrdnje slagao najveći broj studenata, s tim da je u ponovljenom istraživanju više studenata biralo sve tri tvrdnje. Također, najviše se s tvrdnjama slažu žene, studenti završnih godina te studenti društveno-humanističkog usmjerenja što ide u prilog tome da su te skupine najinformativnije i najviše zainteresirane za teme održivog razvoja.

Analiza ovog dijela pokazala je da studenti generalno razumiju bit problema s kojima se bavi, slažu se da je održivi razvoj važan, no i dalje nisu sigurni kako bi se ti koncepti trebali provoditi. Njih 42,6% smatra da bi održivi razvoj trebao slijediti logiku dosadašnjeg modela, dok istovremeno njih 38,5% ne zna bi li se složio s tom tvrdnjom. Više od polovice ispitanika (58,9%) smatra kako je implementacija ideje održivog razvoja moguća samo uz duboku promjenu vrijednosti i političkih koncepata. Za tvrdnju da ideja održivog razvoja podrazumijeva radikalni raskid s aktualnim ekonomskim konceptom razvoja studenti u većini ne mogu procijeniti ili ne znaju (53%) dok ih se samo 24,6% slaže s tom tvrdnjom.

S mišljenjem da je izlaz iz aktualne krize moguć ako se energija usmjeri na zaštitu okoliša i socijalnu osjetljivost slaže se 41,1% studenata, a od toga je najviše žena (srednja veličina efekta) te studenata društveno-humanističkog i biomedicinskog područja za razliku od studenata tehničkog područja. Žene su najčešće birale i tvrdnju da zaštita okoliša mora biti na prvom mjestu bez obzira na sporiji ekonomski razvoj. S tvrdnjom da je aktualna kriza izravna posljedica razvojnog obrasca koji ne uvažava načelo održivosti najviše se slažu žene te se studenti biomedicinskog u odnosu na studente tehničkog područja.

Studenti prvih godina i muškarci te studenti tehničkog područja skloniji su stavu da je održivi razvoj politička sintagma i prazna formula, da izlaz iz aktualne krize nije moguć ako će se energija gubiti na zaštitu okoliša i socijalnu osjetljivost. Muškarci su češće birali i tvrdnju da je ideja održivog razvoja nedorečena, neprecizna i proturječna fraza bez konkretnog sadržaja. Ovakvi rezultati ukazuju da su žene i ispitanici/ce završnih godina više informirani o problemima o održivog razvoja te su i detaljnije upoznati s problemima održivog razvoja. Ove skupine ispitanika imaju i pozitivniji stav prema konceptu održivog razvoja te su skloniji podržati više njegovih elemenata te češće imaju više ideja kako provesti određene promjene koje bi pomogle u implementaciji ideje održivog razvoja.

Studenti tehničkog i biotehničkog područja slažu se da izlaz iz aktualne krize nije moguć ako će se previše energije trošiti na zaštitu okoliša i socijalnu osjetljivost. Suprotno takvom mišljenju nalazi se najviše ispitanika s područja društveno-humanističkog i biomedicinskog područja. Studenti biomedicinskog i društveno humanističkog područja pokazuju da su najviše upoznati s problematikom održivog razvoja se tako i najčešće slažu da održivi razvoj podrazumijeva radikalni raskid s aktualnim ekonomskim konceptom razvoja te da je izlaz iz aktualne krize moguć jedino

Generalno se može zaključiti da su rezultati slični onima iz 2010. godine. Studenti uglavnom razumiju ili pretpostavljaju što je održivi razvoj (iako u nešto većoj mjeri sad nego u prijašnjem istraživanju), no i dalje o njemu nemaju konkretno mišljenje, niti na koji način bi ga trebalo implementirati u svakodnevni život.

5.4. Obrazovanje za održivi razvoj

U sljedećoj grupi pitanja studentima su bile ponuđene tvrdnje o obrazovanju za održivi razvoj. Ponuđeno im je 10 tvrdnji za koju su na Likertovoj skali mogli izraziti svoje slaganje ili neslaganje (*Tablica 6.*). Najviše studenata (65,7%) složilo se s tvrdnjom da bi svi sveučilišni nastavnici u svoje programe trebali uključiti znanja, vrijednosti i vještine za održivo življenje u zajednici, a 52,5% njih se složilo da su teme održivog razvoja važne za struku za koju se obrazuju. S druge strane čak 50,8% studenata ocijenilo je da su kurikulumi na visokoškolskim ustanovama preopterećeni stručnim sadržajima i da u njima nema mjesta za teme održivog razvoja. Čak 48,6% ih smatra da je potrebno osnovat posebnu obrazovnu ustanovu unutar koje bi se obrazovali stručnjaci za održivi razvoj i probleme vezane uz njega, a 42,1% da bi u svakom studijskom programu trebao postojati barem jedan kolegij posvećen održivom razvoju. Mišljenje 41,8% studenata je da se teme vezane za održivi razvoj mogu implementirati samo u neke studijske programe, a 37,1% tvrdi da u programe koje oni slušaju ne bi bilo moguće implementirati teme održivog razvoja zbog specifičnosti područja za koje se obrazuju. Velik broj studenata (45,7%) ne slaže se s tvrdnjom da u studije ne bi trebali obrađivati sadržaji vezani za održivi razvoj, dok se s istom slaže njih 21,7%. Čak 69,3% studenata smatra da se tijekom prethodnog obrazovanja ne stječe dovoljno znanja vezanih za održivi razvoj.

Tablica 6: Deskriptivni prikaz stavova o obrazovanju za održivi razvoj

OBRAZOVANJE		1+2	3	4+5	M	SD
1.	Svi sveučilišni nastavnici bi u izvedbi programa trebali uključiti znanja, vrijednosti i vještine za održivo življenje u zajednici.	12,1	22	65,7	3,71	0,982
10.	Smatram da su teme održivog razvoja važne za moju struku i buduće zanimanje te bi mi znanja o tome tijekom studija bila korisna	16,6	30,3	52,5	3,48	1,048
3.	Kurikulumi na visokoškolskim ustanovama su preopterećeni stručnim sadržajima pa nema prostora za dodatne sadržaje iz područja održivog razvoja.	18,9	29,9	50,8	3,41	1,020
7.	Potrebno je osnovati posebnu obrazovnu ustanovu u kojoj bi se obrazovali stručnjaci i edukatori za održivi razvoj.	16,7	34,1	48,6	3,41	1,013
4.	Obrazovanje za održivi razvoj moguće je implementirati samo u nekim disciplinama, ne u svima.	24,4	33,3	41,8	3,20	0,988
6.	U svakom studiju treba biti osmišljen zaseban kolegij posvećen sadržajima održivog razvoja.	26	31,3	42,1	3,18	1,074
5.	U kolegijima koje slušam/sam slušao/slušala nije moguće obrađivati teme održivog razvoja zbog specifičnosti discipline.	37,2	27,5	35	3	1,111
8.	Sveučilišne nastavnike ništa ne može motivirati na integraciju aspekata civilne misije i obrazovanja za održivi razvoj zbog preopterećenosti obvezama.	30,5	39,3	29,9	2,98	0,983
9.	U programe studija ne bi trebalo uključivati sadržaje održivog razvoja jer je njihova primarna zadaća priprema studenata za rad u struci.	45,7	31,7	21,7	2,71	1,009
2.	U prethodnom obrazovanju mladi stječu dovoljno znanja o održivom razvoju, pa ih ne treba uključivati u visokoškolske programe.	69,3	20,3	10	2,23	0,920

Proveden je T-test kako bi se utvrdilo postoje li razlike u slaganju s ovim tvrdnjama i spola. Razlike su se pokazale kod osam tvrdnji (Tablica 6.1). Ispitanice su se više slagale s tvrdnjama koje su afirmirajuće prema održivom razvoju te se zalažu za njegovu veću zastupljenost u sveučilišnim programima. Žene su se tako više slagale s tvrdnjama: *Svi bi sveučilišni nastavnici u svoje programe trebali uključiti znanja i vještine za održivo življenje u zajednici, zatim U svakom studiju mora biti osmišljen kolegij posvećen sadržajima održivog razvoja, da je potrebno osnovati posebnu obrazovnu ustanovu u kojoj bi se obrazovali stručnjaci i edukatori za održivi razvoj te ih više smatra da su teme održivog razvoja važne za njihovu struku i buduće zanimanje.* Muškarci su se u većoj mjeri složili s tvrdnjom da *mladi u prethodnom obrazovanju stječu dovoljno znanja o održivom razvoju pa ih stoga ne treba uključivati u visokoškolske programe, da je takve teme moguće implementirati samo u neke znanstvene discipline, da u kolegijima koje su oni slušali ili slušaju nije moguće uklopiti takve teme te da je primarna zadaća studija priprema za rad u struci te dodatna znanja o održivom razvoju nisu potrebna.*

Tablica 6.1: T-test za razliku prema spolu

ODRŽIVI RAZVOJ			M	SD	t	df	p	Eta2
1.	Svi sveučilišni nastavnici bi u izvedbi programa trebali uključiti znanja, vrijednosti i vještine za održivo življenje u zajednici.	Ž	3,85	,882	7,044	751,196	,000	0,06
		M	3,43	1,098				
2.	U prethodnom obrazovanju mladi stječu dovoljno znanja o održivom razvoju, pa ih ne treba uključivati u visokoškolske programe.	Ž	2,17	,898	-3,500	854,601	,000	0,014
		M	2,36	,951				
4.	Obrazovanje za održivi razvoj moguće je implementirati samo u nekim disciplinama, ne u svima.	Ž	3,13	,995	-3,803	1336	,000	0,01
		M	3,35	,962				
5.	U kolegijima koje slušam/sam slušao/slušala nije moguće obrađivati teme održivog razvoja zbog specifičnosti discipline.	Ž	2,88	1,076	-5,407	855,639	,000	0,03
		M	3,23	1,141				
6.	U svakom studiju treba biti osmišljen zaseban kolegij posvećen sadržajima održivog razvoja.	Ž	3,26	1,024	3,855	816,381	,000	0,017
		M	3,02	1,145				
7.	Potrebno je osnovati posebnu obrazovnu ustanovu u kojoj bi se obrazovali stručnjaci i edukatori za održivi razvoj.	Ž	3,49	,960	3,752	794,166	,000	0,017
		M	3,26	1,092				
9.	U programe studija ne bi trebalo uključivati sadržaje održivog razvoja jer je njihova primarna zadaća priprema studenata za rad u struci.	Ž	2,62	,989	-4,790	1330	,000	0,016
		M	2,90	1,025				
10.	Smatram da su teme održivog razvoja važne za moju struku i buduće zanimanje te bi mi znanja o tome tijekom studija bila korisna	Ž	3,54	1,032	2,925	1334	,004	0,006
		M	3,36	1,069				

Proveden je T-test kako bi se utvrdilo postoji li razlika između slaganja s tvrdnjama i godine studija (Tablica 6.2). Pokazalo se da studenti završnih godina pokazuju pozitivniji stav prema temama održivog obrazovanja unutar studija. Više studenata završnih godina složilo se da bi svi sveučilišni nastavnici u svoje programe trebali uključiti teme održivog razvoja, da u svakom studiju treba biti osmišljen kolegij vezan za održivi razvoj te kako smatraju da će im ovakve teme koristiti u budućem zanimanju. Studenti prvih godina češće su birali odgovor da mladi u prethodnom obrazovanju stječu dovoljna znanja o održivom razvoju i da nije potrebno takve teme uključivati u visokoškolske programe, da ih je moguće implementirati samo u neke studije, da se u kolegije koje oni slušaju takve teme ne mogu uklopiti zbog

specifičnih tema koje obrađuju, da sveučilišne nastavnike ništa ne može motivirati da uključe takve teme u svoj rad te kako teme održivog razvoja na studiju nisu potrebne jer primarna je zadaća studija priprema studenta za rad u struci.

Tablica 6.2: *T-test za razliku prema godini studija*

	ODRŽIVI RAZVOJ		M	SD	t	df	p	Eta2
1.	Svi sveučilišni nastavnici bi u izvedbi programa trebali uključiti znanja, vrijednosti i vještine za održivo življenje u zajednici.	Prva	3,62	1,004	-4,245	1103,900	,000	0,016
		Završne	3,85	,927				
2.	U prethodnom obrazovanju mladi stječu dovoljno znanja o održivom razvoju, pa ih ne treba uključivati u visokoškolske programe.	Prva	2,31	,954	4,362	1143,181	,000	0,016
		Završne	2,09	,841				
4.	Obrazovanje za održivi razvoj moguće je implementirati samo u nekim disciplinama, ne u svima.	Prva	3,29	,962	3,965	1338	,000	0,012
		Završne	3,06	1,018				
5.	U kolegijima koje slušam/sam slušao/slušala nije moguće obrađivati teme održivog razvoja zbog specifičnosti discipline.	Prva	3,10	1,107	4,525	1341	,000	0,015
		Završne	2,82	1,096				
6.	U svakom studiju treba biti osmišljen zaseban kolegij posvećen sadržajima održivog razvoja.	Prva	3,06	1,079	-5,286	1337	,000	0,02
		Završne	3,38	1,036				
8.	Sveučilišne nastavnike ništa ne može motivirati na integraciju aspekata civilne misije i obrazovanja za održivi razvoj zbog preopterećenosti obvezama.	Prva	3,03	,960	2,399	989,004	,017	0,005
		Završne	2,90	1,016				
9.	U programe studija ne bi trebalo uključivati sadržaje održivog razvoja jer je njihova primarna zadaća priprema studenata za rad u struci.	Prva	2,83	1,019	5,633	1332	,000	0,02
		Završne	2,51	,960				
10.	Smatram da su teme održivog razvoja važne za moju struku i buduće zanimanje te bi mi znanja o tome tijekom studija bila korisna	Prva	3,38	1,063	-4,504	1085,119	,000	0,018
		Završne	3,64	1,001				

Provedena je jednostavna analiza varijance kako bi se utvrdilo postoji li razlika u slaganju s tvrdnjama vezanim za obrazovanje i održivi razvoj i područja studiranja (Tablica 6.3). U slaganju s tvrdnjom da svi sveučilišni nastavnici u izvedbi programa trebali uključiti znanja i vještine vezane za održivi razvoj kod koje se studenti prirodnog područja razlikuju od studenata preostale tri grupe. Kod druge tvrdnje postoji razlika u slaganju između društveno

humanističkog i tehnološkog područja, odnosno studenti društveno-humanističkog područja su, u odnosu na one iz tehnološkog područja puno manje birali tvrdnju da mladi stječu dovoljna znanja o održivom razvoju u prethodnom školovanju. U odnosu na preostale tri skupine studenti biomedicinskog i zdravstvenog područja slažu se da su kurikulumi na visokoškolskim ustanovama preopterećeni te da ne vide prostor za sadržaje održivog razvoja. U mišljenju da se sadržaji održivog razvoja mogu implementirati samo u neke discipline postoji razlika između društveno-humanističkog i prirodnog područja, s tim da su se studenti prirodnog područja češće slagali s tom tvrdnjom. Kod tvrdnje da u programe njihovih studija nije moguće uključiti sadržaje održivog razvoja zbog specifičnosti područja kojim se bave najviše su se složili studenti biomedicinskog i zdravstvenog područja u čemu se razlikuju od studenata prirodnog područja. S tvrdnjom da bi u svakom studiju trebao biti osmišljen kolegij posvećen održivom razvoju najviše su se složili studenti društveno-humanističkog područja, a najmanje studenti prirodnih znanosti. Studenti društveno-humanističkog područja najviše se slažu s tvrdnjom da je potrebno osnovati zasebnu ustanovu unutar koje bi se obrazovali stručnjaci za održivi razvoj dok se s tim najmanje slažu studenti tehničkog područja. Da sveučilišne nastavnike ništa ne može motivirati na uključivanje tema održivog razvoja u svoje programe najviše se slažu studenti medicinskog i zdravstvenog područja, a u tome se razlikuju studenti tehničkog i društveno-humanističkog područja. U shvaćanju da je primarna zadaća fakulteta obrazovati studente za rad u struci slažu se studenti prirodnog područja u čemu se razlikuju od studenata društveno-humanističkog područja. U mišljenju trebaju li im teme održivog razvoja za budući rad postoje razlike unutar svih navedenih grupa. S time se najviše slažu studenti tehničkog i biotehničkog područja, dok ga najmanje potrebnim doživljavaju studenti prirodnog područja.

Tablica 6.3: ANOVA za razliku prema području studiranja

OBRAZOVANJE			M	SD	F	df	p	razlika	Eta2
1.	Svi sveučilišni nastavnici bi u izvedbi programa trebali uključiti znanja, vrijednosti i vještine za održivo življenje u zajednici.	DHU	3,78	,950	10,774	3 1340	,000	2<3,4,1	0,02
		Prirodne	3,26	1,151					
		Teh i Bioteh	3,62	,971					
		Biomed i zdr	3,85	,939					
2.	U prethodnom obrazovanju mladi stječu dovoljno znanja o održivom razvoju, pa ih ne treba uključivati u visokoškolske programe.	DHU	2,14	,875	5,712	3 1338	,001	1<3	0,012
		Prirodne	2,19	,941					
		Teh i Bioteh	2,38	,947					
		Biomed i zdr	2,25	,963					
3.	Kurikulumi na visokoškolskim ustanovama su preopterećeni stručnim sadržajima pa nema prostora za dodatne sadržaje iz područja održivog razvoja.	DHU	3,38	1,017	4,313	3 1338	,005	1,2,3<4	0,009
		Prirodne	3,32	1,091					
		Teh i Bioteh	3,38	,982					
		Biomed i zdr	3,66	1,043					
4.	Obrazovanje za održivi razvoj moguće je implementirati samo u nekim disciplinama, ne u svima.	DHU	3,13	1,017	3,283	3 1336	,020	1<2	0,007
		Prirodne	3,42	,927					
		Teh i Bioteh	3,25	,925					
		Biomed i zdr	3,24	1,031					
5.	U kolegijima koje slušam/sam slušao/slušala nije moguće obrađivati teme održivog razvoja zbog specifičnosti discipline.	DHU	2,85	1,096	14,978	3 1339	,000	1<2,4 2>3 3<4	0,03
		Prirodne	3,43	1,223					
		Teh i Bioteh	2,97	1,086					
		Biomed i zdr	3,33	1,028					
6.	U svakom studiju treba biti osmišljen zaseban kolegij posvećen sadržajima održivog razvoja.	DHU	3,28	1,045	6,566	3 1335	,000	1<2 2<3	0,014
		Prirodne	2,80	1,152					
		Teh i Bioteh	3,14	1,077					
		Biomed i zdr	3,11	1,074					
7.	Potrebno je osnovati posebnu obrazovnu ustanovu u kojoj bi se obrazovali stručnjaci i edukatori za održivi razvoj.	DHU	3,49	,973	4,707	3 1334	,003	1>3	0,01
		Prirodne	3,50	1,032					
		Teh i Bioteh	3,26	1,020					
		Biomed i zdr	3,40	1,092					
8.	Sveučilišne nastavnike ništa ne može motivirati na integraciju aspekata civilne misije i obrazovanja za održivi razvoj zbog preopterećenosti obvezama.	DHU	2,90	,958	5,328	3 1340	,001	1,3<4	0,011
		Prirodne	3,08	1,021					
		Teh i Bioteh	2,98	,952					
		Biomed i zdr	3,22	1,072					
9.	U programe studija ne bi trebalo uključivati sadržaje održivog razvoja jer je njihova primarna zadaća priprema studenata za rad u struci.	DHU	2,61	,984	4,985	3 1330	,002	1<2	0,011
		Prirodne	2,95	1,052					
		Teh i Bioteh	2,77	1,023					
		Biomed i zdr	2,81	1,011					
10.	Smatram da su teme održivog razvoja važne za moju struku i buduće zanimanje te bi mi znanja o tome tijekom studija bila korisna	DHU	3,55	1,044	25,396	3 1334	,000	1,3>2,4 2<4	0,054
		Prirodne	2,77	1,139					
		Teh i Bioteh	3,66	,941					
		Biomed i zdr	3,22	1,036					

Što se tiče obrazovanja za održivi razvoj studenti su se najviše složili s tvrdnjom da bi svi sveučilišni nastavnici u svoje programe trebali uključiti znanja vrijednosti i vještine za održivo življenje u zajednici (65,7%). Nešto više od polovice studenata (52,5%) složilo se da su teme održivog razvoja važne za njihovo buduće zanimanje. Također, 42,1% ispitanika smatra da je potrebno osnovati posebnu ustanovu unutar koje bi se obrazovali stručnjaci za održivi razvoj. S navedene tri tvrdnje češće se slažu žene i ispitanici završnih godina studija. Studenti prirodnog područja razlikuju se u stavu prema ovim tvrdnjama te su ih birali u manjoj mjeri od studenata preostala tri područja. Isti studenti najmanje se slažu i s tvrdnjom da je u svakom studiju potrebno osmisлити kolegij koji bi bio posvećen sadržajima održivog razvoja te tvrdnji da će im znanja iz održivog razvoja biti važna u budućem zanimanju. U tome se najviše razlikuju od studenata društveno-humanističkog područja te tehničkog koji ocjenjuju znanja o održivom razvoju važnim za svoju struku. S tvrdnjom da je potrebno osnovati posebnu ustanovu za obrazovanje stručnjaka za održivi razvoj najviše se slažu žene te studenti društveno-humanističkog područja u čemu se razlikuju od studenata tehničkog područja.

Ispitanici prvih godina i muškarci najviše se slažu s tvrdnjama da u prethodnom obrazovanju mladi stječu dovoljno znanja o održivom razvoju, da je obrazovanje za održivi razvoj moguće implementirati samo u nekim disciplinama te da u kolegijima koje su slušali na fakultetu to nije moguće. Studenti tehničkog područja slažu se da mladi dovoljno znanja o ovoj tematici stječu tijekom prijašnjeg školovanja u čemu se razlikuju u stavu od studenata društveno-humanističkog područja. Studenti prirodnog područja smatraju da je obrazovanje za održivi razvoj moguće implementirati u samo neke discipline te da u kolegije koje slušaj ili su slušali takve teme nije moguće implementirati s čime se slažu i studenti biomedicinskog područja. Muškarci se u većoj mjeri slažu da u programe studija ne bi trebalo uključivati sadržaje održivog razvoja jer je njihova primarna svrha obrazovanje za rad u struci. Takvo mišljenje najzastupljenije je i kod studenata prirodnog područja u čemu se razlikuju od onih društveno-humanističkog područja. Studenti prvih godina smatraju da sveučilišne nastavnike ništa ne može motivirati da u svoj rad uključe sadržaje održivog razvoja. Takvog su mišljenja pretežito i studenti biomedicinskog područja u čemu se razlikuju od društveno-humanističkog i tehničkog područja. Studenti biomedicine i zdravstva smatraju da su kurikulumi na visokoškolskim ustanovama preopterećeni te nema prostora za uključivanje dodatnih tema po čemu se razlikuju od studenata preostala tri područja

Rezultati pokazuju da su žene i studenti završnih godina zainteresiraniji za teme održivog razvoja u visokoškolskim programima, dok studenti prvih godina češće imaju negativan stav prema takvoj ideji. Kako se u rezultatima prethodnog područja pokazalo da su žene i studente završnih godina više zanimaju teme održivog razvoja i bolje upoznati s njegovim sadržajem tako ne čudi što se ovdje pokazalo da su zainteresiraniji za kolegije s tom tematikom na fakultetu. Pokazalo se da su studenti prirodnog područja najmanje zainteresirani za teme održivog razvoja na fakultetu i uglavnom ideje o implementaciji ocjenjuju negativnije od drugih grupa. Najviše se za tematiku zanimaju studenti društveno-humanističkog područja koji je smatraju pozitivnom i važnom. Sličnog su mišljenja i studenti biomedicinskog područja, no oni smatraju kako je njihov kurikulum već preopterećen sadržajima te da u njemu nema mjesta za nove teme. Ovakvi rezultati ponovili su zaključke dobivene prethodnim istraživanjem.

5.5. Izbor studija

U ovom dijelu upitnika studentima je dana mogućnost izbora razine studija na kojem bi najviše voljeli slušati o održivom razvoju da se sada nalaze pred izborom studija. Rezultati se nalaze u deskriptivnoj tablici. (*Tablica 7.*) Najveći broj studenata (41,1%) složio se da bi o takvim temama najradije slušalo tijekom diplomskog studija, a tek nešto manje (40,7%) da bi to voljelo tijekom preddiplomskog studija. Za stručni i doktorski studij o temama održivosti zainteresirano je bilo 25,8% studenata.

Tablica 7: Deskriptivni prikaz za izbor razine studija

IZBOR STUDIJA		1+2	3	4+5	M	SD
1.	Preddiplomski studij	31	24,8	40,7	3,09	1,329
2.	Diplomski studij	30,3	27,1	41,1	3,07	1,303
3.	Stručni studij	38,8	29,7	25,8	2,70	1,229
4.	Doktorski studij	41,9	26,3	25,8	2,66	1,314

Proveden je T-test da se utvrdi postoji li razlika u izboru razine studija i spola te razlika između prvih i završnih godina studija. Razlika po spolu uočena je kod tri od četiri ponuđena odgovora (*Tablica 7.1*). Pokazalo se da su ispitanice više zainteresirane za teme održivog razvoja na preddiplomskom, stručnom i doktorskom studiju.

Tablica 7.1: T-test za razliku prema spolu

Odabir studija			M	SD	t	df	p	Eta2
1.	Preddiplomski studij	Ž	3,16	1,276	2,747	788,640	,006	0,009
		M	2,94	1,418				
3.	Stručni studij	Ž	2,78	1,210	3,076	818,335	,002	0,011
		M	2,55	1,249				
4.	Doktorski studij	Ž	2,73	1,281	2,636	786,746	,009	0,008
		M	2,52	1,368				

Provedena je jednostavna analiza varijance kako bi se vidjelo postoji li razlika u zainteresiranosti za određenu razinu studija s obzirom na područje studiranja. Pokazalo se da razlika postoji kod sva četiri odgovora. (Tablica 7.2) Kod odabira preddiplomskog i diplomskog studija razlikuju se studenti društveno-humanističkog i tehničkog područja od studenata prirodnog i biomedicinskog područja. Kod izbora stručnog studija postoji razlika između društveno-humanističkog i prirodnog područja, dok se kod doktorskog studija studenti prirodnog područja razlikuju od preostale tri skupine.

Tablica 7.2: ANOVA za razliku prema području studiranja

Odabir studija			M	SD	F	df	p	razlika	Eta2
1.	Preddiplomski studij	DHU	3,15	1,237	12,251	3 1296	,000	1,3>2,4	0,027
		Prirodne	2,64	1,364					
		Teh i Bioteh	3,28	1,402					
		Biomed i zdr	2,70	1,335					
2.	Diplomski studij	DHU	3,14	1,220	10,109	3 1279	,000	1,3>2,4	0,023
		Prirodne	2,56	1,337					
		Teh i Bioteh	3,21	1,357					
		Biomed i zdr	2,79	1,350					
3.	Stručni studij	DHU	2,78	1,173	3,566	3 1265	,014	1>2	0,008
		Prirodne	2,37	1,278					
		Teh i Bioteh	2,68	1,255					
		Biomed i zdr	2,66	1,305					
4.	Doktorski studij	DHU	2,76	1,270	5,681	3 1262	,001	1,3,4>2	0,013
		Prirodne	2,18	1,236					
		Teh i Bioteh	2,65	1,332					
		Biomed i zdr	2,64	1,415					

Studenti su najveće zanimanje pokazali za teme održivog razvoja na diplomskom studiju (41,1%), a gotovo isti broj (40,7%) bilo ih je zainteresirano za preddiplomsku razinu. Studenti su pokazali najmanje zanimanja za doktorski (41,9%) te stručni studij (38,8%). S obzirom na godinu studija nisu uočene statistički značajne razlike.

Što se tiče razlike po spolu, ona je uočena kod zanimanja za preddiplomski, stručni i doktorski studija. Za studij održivog razvoja na sve tri razine više su zainteresirane žene nego muškarci. Takav rezultat je u skladu s prethodnima koji su pokazali da su žene generalno više zanimaju za ovu tematiku. Za preddiplomsku i diplomsku razinu najviše su zainteresirani studenti tehničkog i društveno-humanističkog područja u čemu se razlikuju od studenata prirodnog i biomedicinskog područja. Kod odabira stručnog studija postoji razlika između područja društveno-humanističkih i prirodnih znanosti, odnosno studenti društveno-humanističkog područja zainteresirani su više od studenata prirodnog područja. U odabiru dokorskog studija studenti prirodnog područje razlikuju se od svih drugih.

Rezultati su pokazali da su studenti prirodnih znanosti najmanje su zainteresirani za teme održivog razvoja unutar visokoškolskih programa dok su za njih najviše zainteresirani studenti društveno-humanističkog područja što se slaže s rezultatima u prethodnim pitanjima.

U odnosu na istraživanje iz 2010. godine pokazalo se da je ukupno manje zainteresiranih studenata za sve razine studija o održivom razvoju. Tako je primjerice za preddiplomski i diplomski studij ranije bilo zainteresirano 48,7%, odnosno 47% studenata za razliku od sadašnjih 40,7% i 41%. Za stručni i doktorski studij bilo je zainteresirano 29,7% i 26,3% studenata dok je u novom istraživanju za obje razine zainteresirano njih 25,8%. Zanimljivo bi bilo istražiti što je uzrok ovakvom rezultatu budući da je generalno više studenata pokazalo da načelno razumije što je to održivi razvoj.

6. Zaključak

Studenti najčešće održivi razvoj povezuju s okolišem i očuvanjem prirode, dok društvene probleme uglavnom ne percipiraju kao generalno važne za napredak. Prema Lozanu (2008), moglo bi se reći da zastupaju ekološku i međugeneracijsku perspektivu, odnosno najviše ih se izjasnilo da održivi razvoj povezuje s okolišem, a ujedno i da je cilj održivog razvoja osiguravanje uvjeta za buduće generacije. Iako ne možemo reći da su društveni odnosi u našoj državi uređeni, studenti njihovo rješavanje ne percipiraju kao put kojim se može riješiti aktualna kriza. Ipak, velik broj ispitanika/ca slaže se da je, za uvođenje stvarnih pomaka, potrebna duboka promjena političkih vrijednosti i koncepata. To ipak ukazuje na činjenicu da je populacija studenata svjesna kako je uvođenje promjena nužno, no vrlo malo ih ima ideju kako to postići. Zanimljivo je i da ih polovica procjenjuje kako su teme održivog razvoja važne za njihovu buduću struku, no ne uviđaju svrhu obrazovanja za održivi razvoj u svakodnevnom životu. Većina ih se slaže da mladi tijekom prethodnog obrazovanja ne stječu dovoljna znanja o održivom razvoju, no visoko obrazovanje ne vide kao ključnu poveznicu između ljudi i stvarnih promjena u društvu. Odgovornost za promicanje održivog razvoja prebacuju na profesore, a istovremeno procjenjuju kako unutar njihovih programa nema mjesta za nove teme. Ipak smatraju da je profesore moguće motivirati na bavljenje ovakvim temama unutar već postojećih kolegija. Može se zaključiti da studenti žele učiti o održivom razvoju, no da su svjesni kako to nije moguće uz postojeće studijske programe koji su pretrpani i zatvoreni prema inovacijama. Skloniji su stavu da se teme trebaju integrirati u već postojeće kolegije, nego da se osmišljavaju novi, što je u skladu sa zaključcima o implementaciji koncepta održivog razvoja u obrazovanje do kojih je došla i Rončević. Valja napomenuti da i nemali broj studenata/ica smatra kako bi trebalo osnovati i kolegije posvećene samo temama održivog razvoja.

U odnosu na prethodno istraživanje studenti nisu pokazali puno bolje znanje u poznavanju koncepta održivog razvoja. U nešto većoj mjeri zaključuju što je to održivi razvoj, no i dalje nemaju ideju kako ga implementirati u svakodnevni život.

Potvrđena je pretpostavka da će studenti završnih godina znati više o održivom razvoju te da će žene biti više zainteresirane za pitanja održivosti, najviše kada se govori o socijalnoj pravdi i jednakosti. Pretpostavka da će osim ispitanica za takve teme biti najviše zainteresirani studenti društveno-humanističkih uvjerenja nije potvrđena, no uzrok tomu trebalo bi detaljnije

proučiti kako je navedeno i ranije u tekstu. Pokazalo se da studenti i dalje najviše percipiraju održivi razvoj u sferi očuvanja okoliša i prirode što je, također ostalo jednako u odnosu na ranija istraživanja. U odnosu na istraživanje iz 2010. manje je zainteresiranih studenata za studij održivog razvoja.

Ipak, rezultati su pokazali da studente, generalno, zanimaju teme održivog razvoja. O njima nisu dovoljno informirani, ali bi više informacija htjeli čuti na studiju. Takvi zaključci mogli bi biti poticaj institucijama i sustavu da učine nešto po tom pitanju. Prvi korak bi vjerojatno trebao biti inovacija nastavnih programa te edukacija i motivacija profesora koji bi ga provodili. Dobrobiti povezivanja visokog obrazovanja i održivog razvoja su velike te bi se donositelji odluka mogli početi baviti ovakvim pitanjima. Mladi ljudi su svjesni da su promjene u našem društvu nužne, no treba im poticaja da se pokrenu. Određeni pomaci su učinjeni, no to je i dalje daleko od sustavne promjene koju treba provesti. Rezultati ovog istraživanja mogli biti korišteni kao polazište za razne rasprave vezane za pitanja održivog razvoja i njegovu implementaciju u sustav visokog obrazovanja. Studenti su ti koji u budućnosti mogu raditi na razvoju ideja održivog razvoja, unaprjeđivati ga i prilagođavati situacijama u svijetu, no za to bi im trebalo dati poticaj i priliku pa će u dogledno vrijeme možda biti vidljive i promjene u obrazovanju, ali i društvu.

7. Sažetak

Koncept održivog razvoja počeo se razvijati 70ih godina prošlog stoljeća kada se uvidjelo da je dotadašnji način života dugoročno neodrživ pa su sve su češće postale rasprave o tome što je održivi razvoj i čime se bavi. Na skupu Svjetske komisije za okoliš 1987. nastala je definicija održivog razvoja koja govori da je održivi razvoj onaj razvoj koji uvažava potrebe današnjice bez da dovodi u pitanje potrebe budućih generacija, a ona se i danas u radovima uzima kao polazišna definicija održivog razvoja. Na svjetskoj razini održivi je razvoj prihvaćen kao jedini siguran put za budućnost te neizostavno pitanje u gotovo svim međunarodnim pregovorima i dogovorima. Cilj mu je osigurati kvalitetnije uvjete života na Zemlji za sve ljude, a da se pritom, u što manjoj mjeri, narušava okoliš te biljni i životinjski svijet. Točnije želi uskladiti istovremeni rast i pritom u što većoj mjeri očuvati okoliš. Prošle je godine u Parizu donesen program nazvan *Program 2030* koji pretpostavlja 17 ciljeva održivog razvoja do 2030. godine. Neki od ciljeva su iskorjenjivanje siromaštva i gladi, korištenje obnovljivih izvora energije, osiguravanje ravnopravnosti, zdravstvene zaštite za sve, kvalitetnog obrazovanja... Za postizanje takve, održive budućnosti, potrebno je koncept održivog razvoja implementirati u sustav odgoja i obrazovanja. Takvom obrazovanja svrha nije samo učenje činjenica već promjena u načinu razmišljanja, odnosu prema prirodi, ljudima, donošenju kvalitetnih rješenja te snalaženju u nepredvidljivim situacijama koje donosi današnji svijet. Obrazovanje je, stoga, važno započeti što ranije jer se stavovi i navike usvojene u ranom djetinjstvu češće zadržavaju i kasnije u životu. Osim s djecom važno ga je provoditi i s odraslima te možemo reći da je ono dio cjeloživotnog obrazovanja za održivi razvoj. Unutar njega podrazumijeva se i visokoškolsko obrazovanje. Povezivanjem visokoškolskog programa i koncepta održivog razvoja došlo bi do višestrukih pozitivnih učinaka, kako za studente tako i za čitavu zajednicu. Studenti su ti koji će kao visokoobrazovani ljudi imati mogućnost utjecati na velik broj ljudi i prenositi im znanja koja su sami stekli. Upravo je uloga visokoškolskog obrazovanja u promicanju ideje održivog razvoja bila polazište za provođenje ovog istraživanja. Ispitali su se stavovi studenata i studentica Sveučilišta u Rijeci o održivom razvoju. U istraživanju je sudjelovalo 1347 studenata/ica prvih i završnih godina sa svih fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Fakulteti su bili podijeljeni u četiri znanstvena područja; društveno-humanističko i umjetničko, tehničko i biotehničko, biomedicinsko i zdravstveno te prirodno područje, a prva i Završne godina su izabrane kako bi se vidjelo postoji li razlika u stavovima studenata koji su na početku i onih

koji su na kraju studija. Istraživanje je provedeno u ljetnom semestru akademske godine 2015/2016. Istraživalo se što studente asocira na održivi razvoj, što smatraju da je važno kako bi ideja potpuno zaživjela, što misle o implementaciji tema održivog razvoja u obrazovanje te koliko su sami zainteresirani za obrazovanje za održivi razvoj. Pokazalo se da su studenti generalno zainteresirani za pitanja održivog razvoja, otprilike znaju za što se zalaže, no nemaju ideje kako ga provoditi i implementirati. Kod uvođenje tema održivog razvoja u studijske programe vide mnoge prepreke, iako bi o njima voljeli slušati na fakultetu. Za studij održivog razvoja najviše su zainteresirani na diplomskoj razini. U stavovima prema određenim pitanjima pokazale su se razlike prema spolu, znanstvenom području studiranja te godini studija. Dobiveni rezultati mogu se koristiti kao polazište kod budućih donositelja odluka i onih koji će u budućnosti inovirati i dopunjavati studijske programe i kurikulare.

8. Summary

The concept of sustainable development started evolving in the 1970's when it became apparent that lifestyles led so far cannot be sustained in the long run. It inevitably led to debates on the topic of sustainable development and its goals. World Commission on Environment and Development in 1987 coined the term "sustainable development" and defined it as being the development which takes current needs into consideration without endangering needs of future generations. Its goal is to assure a better quality of life on Earth for all, without unnecessarily disturbing flora and fauna. More precisely, the concept of sustainable development is based on the assumption that growth and natural environment can exist simultaneously.

Countries have agreed on a document named Agenda 2030 last year in Paris which bears 17 goals of sustainable development that should be put into practice by 2030. Some of the goals include poverty and hunger eradication, using renewable energy resources, enabling equality, free health care and better educational practices etc. To achieve this vision of sustainable development, it is crucial to implement these practices in today's classrooms. The goal of such education would not be sole memorization of facts. Instead, it would rely more on different perspectives, broadening students' views, developing a relationship with nature and managing the unpredictable. It is important to implement an education on sustainable development as early as possible to ensure the durability of the habits learned in school. It is necessary to educate not only the children, but also the adults through the notion of higher education and lifelong learning for sustainable development. Linking higher education and the concept of sustainable development would lead to numerous positive outcomes, both for students and for the entire community. After all, students are the ones that will have the opportunity to affect a great number of people by spreading their knowledge about sustainable development.

The role of higher education in promoting the idea of sustainable development was the starting point of this research paper. Students' views on sustainable development were examined in this research paper. The 1347 participants were students of first and final years at the University of Rijeka. These years were chosen for the purpose of differentiating between the students' views on the beginning and on the end of their higher education. The faculties were separated into four branches of science: social sciences, humanities and arts, technical

and biotechnical, biomedical sciences and healthcare, and natural sciences. The research was conducted during the summer semester of the 2015/2016 academic year. Students' were questioned on their opinions on sustainable development to evaluate how much they know about it, what is their stance on implementing sustainable development into regular education and what needs to be done to live a sustainable life. The results showed that students are generally interested in sustainable development, have some knowledge about its constituents but have no idea how to use sustainable development in real life. When asked about their views on implementing college courses on sustainable development, students had generally positive opinions but were aware of some obstacles. More specifically, they were interested in the courses on the Master's level. Also, there were visible differences between sexes, branches of science and year of study on some questions. The results that were derived from the research can be used as a future starting point for additions to college programs and curriculums.

8. Literatura

1. Agencija za odgoj i obrazovanje (2011) *Obrazovanje za održivi razvoj-priručnik za osnovne i srednje škole*, Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb
2. Anđić, D. (2007) Obrazovanje učitelja i suvremena obrazovna tehnologija u području odgoja i obrazovanja za okoliš/održivi razvoj, *Informatologia*, 40 (2), 126–131, dostupno na <http://hrcak.srce.hr/>, pristupljeno 13.6.2016.
3. Anđić, D. (2013) O konceptu održivog razvoja, *Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 19 (74), 2-5, dostupno na <http://hrcak.srce.hr/> pristupljeno 13.6.2016.
4. Biltagy M. (2015) Education for Sustainability: Vision and Action of Higher Education for Sustainable Consumption, *International Journal of Economics and Finance*, 7 (12), 282-290, dostupno na <http://ccsenet.org/journal/index.php/ijef/article/view/54417/29501> pristupljeno 28.6.2016.
5. Borić, E., Jindra, R., Škugor, A. (2008) Razumijevanje i primjena sadržaja cjeloživotnog učenja za održivi razvoj u *Odgojne znanosti*, 10 (2), 315-327, dostupno na <http://hrcak.srce.hr/>, pristupljeno 13.6.2016.
6. Caitlin Secrest, H. (2010) Adult Learners and the Environment in the Last Century: An Historical Analysis of Environmental Adult Education, *Electronic Green Journal*, 1(29), 1-13, dostupno na <https://escholarship.org/>, pristupljeno 28.6.2016.
7. Ciegs, R., Ramanauskiene, J., Martinkus, B. (2009) The Concept of Sustainable Development and its Use for Sustainability Scenarios, *The economic conditions of enterprise functioning*, dostupno na <https://www.ebscohost.com/>, pristupljeno 28.6.2016.
8. Clover (2003) Environmental Adult Education: Critique and Creativity in a Globalizing World, *New directions for adult education*, 99 (1), 5-21, dostupno na <https://www.ebscohost.com/>, pristupljeno 20.8.2016.
9. Cole. L. (2003) *Assessing sustainability on canadian university campuses: development of a campus sustainability assessment framework*, dostupno na <https://www.ebscohost.com/>, pristupljeno 28.6.2016.
10. D'Alisa, G., Demania, F., Kallis, G. (2016) *Odrast-pojmovnik za novu eru*, Zagreb, Fraktura

11. Field, A. (2013) *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*, London, Sage Publication
12. Freire, P. (2002) *Pedagogija obespravljenih*, Odraž, Zagreb
13. Imran, Khorshed i Beaumont (2014) Reinterpreting the Definition of Sustainable Development for a More Ecocentric Reorientation, *Sustainable Development*, 22 (5), 134-144, dostupno na <https://www.ebscohost.com/>, pristupljeno 13.6.2016.
14. Lay V. (1998) O akterima odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u Hrvatskoj: *Socijalna ekologija*, 1-2 (149-155) dostupno na <http://hrcak.srce.hr/> pristupljeno 13.6.2016.
15. Longhurst, J. (2014) *Education for sustainable development: Guidance for UK higher education providers*, dostupno na <http://eprints.uwe.ac.uk/23353/> , pristupljeno 13.6.2016.
16. Lozano R. (2008) Envisioning sustainability three-dimensionally, *Journal of Cleaner Production*, 16 (2008), 1838-1864, dostupno na <https://www.ebscohost.com/>, pristupljeno 13.6.2016.
17. MoChizuk, Y. Audrey, B. (2015) Climate Change Education in the Context of Education for Sustainable Development: Rationale and Principles, *SAGE Publications*, 9(1), 4–26 dostupno na <https://www.ebscohost.com/>, pristupljeno 28.6.2016.
18. Petz, B., Kolesarić, V., Ivanec, D. (2012) *Petzova statistika*, Zagreb, Naklada Slap
19. Pavić-Rogošić, L. (2010) *Održivi razvoj*, Zagreb, Odraž
20. Pavić-Rogošić, L. (2015) *Novi izazov – globalni ciljevi razvoja do 2030*. Održivi razvoj, Zagreb, Odraž
21. Osario R., Ortiz, Lobato M., Alvarez del Castillo, X. (2005) Debates on sustainable development: Towards a holistic view of reality, *Environment, Development and Sustainability*, 7, 501-518, dostuno na <https://www.ebscohost.com/>, pristupljeno 28.6.2016
22. Rončević N, Ledić J., Čulum B. (2008). »Nisam sigurna što je, ali je bitno« - analiza stavova studenata Sveučilišta u Rijeci o održivom razvoju. *Suvremene teme* 1(1), 62-75, dostupno na <http://hrcak.srce.hr/> pristupljeno 13.8.2016.
23. Rončević, Rafajac (2012) *Održivi razvoj – izazov za sveučilište?*, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka
24. Scott, W. (2015) Public Understanding of Sustainable Development: Some Implications for Education, *International Journal of Environmental & Science*

- Education*, 10 (2), 235-246, dostupno na <http://eric.ed.gov/?id=EJ1062965>, pristupljeno 13.6.2016.
25. Shephard, K. (2008) Higher education for sustainability: seeking affective learning outcomes, *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 9 (1), 87 – 98 str, dostupno na <http://www.emeraldinsight.com/>, pristupljeno 13.6.2016.
 26. Slamak S. (2015) *The people, planet, prosperity, peace and partnership: why the sustainable development goals should matter to everyone*, Monash Sustainability Institute, dostupno na <https://www.ebscohost.com/>, pristupljeno 13.6.2016.
 27. Sustainable developments goals, dostupno na <http://www.un.org/sustainabledevelopment/education/>
 28. Škugor, A. (2008) Cjeloživotno učenje za održivi razvoj u studijskom programu/kurikulu učiteljskog fakulteta u Osijeku, *Život i škola*, 54 (19), 159-169, dostupno na <http://hrcak.srce.hr/> pristupljeno 13.6.2016.
 29. Tarah Wright Naomi Horst, (2013), "Exploring the ambiguity: what faculty leaders really think of sustainability in higher education", *International Journal of Sustainability in Higher Education*, Vol. 14 Iss 2 pp. 209 – 227
 30. UNESCO (2014) *Education strategy 2014-2021*, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, France
 31. Uzelac, V. (2008) Teorijsko - praktični okvir cjeloživotnog učenja za održivi razvoj; *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj*, Rijeka, Učiteljski fakultet u Rijeci
 32. Uzelac, V., Lepičnik-Vodopivec, J., Anđić, D. (2014) *Djeca-odgoj i obrazovanje- održivi razvoj*, Zagreb Golden marketing-Tehnička knjiga
 33. Warburton, K. (2003) Deep learning and education for sustainability, *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 4 (1), 44 – 56, dostupno na <http://www.emeraldinsight.com/>, pristupljeno 13.6.2016.

Prilog 1.

Anketni upitnik o obrazovanju za održivi razvoj

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Odsjek za pedagogiju

Poštovani/e kolegice i kolege!

Ijubazno vas molimo da sudjelujete u istraživanju kojemu je **cilj utvrditi pretpostavke implementacije sadržaja obrazovanja za održivi razvoj u temeljne akademske djelatnosti sveučilišta.**

Sveučilišta su institucije koje obavljaju važne funkcije u društvu. Pred njima su novi izazovi koji uključuju i potrebu snažnijeg zauzimanja građana za pitanja od javnog interesa i održivosti zajednica. Budući da su sveučilišta mjesta promišljanja i pronalaženja odgovora na nove lokalne i globalne izazove, ona moraju biti otvorena za javnost i surađivati s drugim dionicima u zajednici. *Ovim istraživanjem, stoga, želimo doprinijeti boljem razumijevanju i obogaćenju vizije o društvenoj ulozi sveučilišta, a pritom nas posebno zanimaju vaši stavovi o konceptu održivog razvoja.*

Vaša iskustva, spoznaje i stavovi o ovom području od osobite su važnosti jer će rezultati istraživanja imati implikacije na daljnju nastavnu praksu.

Podaci prikupljenim upitnikom bit će korišteni isključivo u svrhu dobivanja znanstvenih analiza, pri čemu vam jamčimo anonimnost.

Za ispunjavanje anketnog upitnika bit će vam potrebno 15 do 20 minuta.

Ukoliko imate dodatnih pitanja, molimo vas da se obratite Neni Rončević (nroncevic@ffri.hr) na Filozofski fakultet u Rijeci (Kontakt: 051/345-046/int. 126).

Unaprijed zahvaljujemo na vašim odgovorima.

I. OPĆI PODACI

1. Upišite godinu svog rođenja →		2. Spol	
<i>Molimo unesite svoj odgovor ovdje</i>		1. Ženski 2. Muški	

3. Na kojem fakultetu studirate?			
<i>Molimo izaberite samo jedan od ponuđenih odgovora.</i>			
1.	Akademija primijenjenih umjetnosti	8.	Odjel za fiziku
2.	Ekonomski fakultet	9.	Odjel za informatiku
3.	Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu	10.	Odjel za matematiku
4.	Filozofski fakultet	11.	Pomorski fakultet
5.	Građevinski fakultet	12.	Tehnički fakultet
6.	Medicinski fakultet	13.	Učiteljski fakultet
7.	Odjel za biotehnologiju	14.	Ostalo

4. Na kojem ste studiju? →		5. Ocijenite da li Vi osobno živite bolje ili lošije u odnosu na većinu drugih ljudi? <i>Molimo izaberite samo jedan od ponuđenih odgovora.</i>	
<i>Molimo izaberite samo jedan od ponuđenih odgovora.</i>		<i>Molimo izaberite samo jedan od ponuđenih odgovora.</i>	
1.	Preddiplomski sveučilišni	1.	Puno bolje od većine drugih ljudi.
2.	Diplomski sveučilišni	2.	Bolje od većine drugih ljudi.
3.	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni	3.	Ni bolje ni lošije od većine drugih ljudi.
4.	Stručni studij	4.	Lošije od većine drugih ljudi.
		5.	Puno lošije od većine drugih ljudi.

6. Koliki je Vaš prosjek ocjena bio na kraju prošle ak. godine, odnosno prošle školske godine? →		7. Školska sprema		Majka		Otac	
<i>Molimo izaberite samo jedan od ponuđenih odgovora.</i>		<i>Zaokružite broj</i>					
1.	< 2,50	(Ne)završena osnovna škola		1.			1.
2.	2,50 - 3,49	Završena srednja škola		2.			2.
3.	3,50 - 4,49	Završena viša škola/fakultet		3.			3.
4.	4,50 - 5,00	Magisterij / doktorat		4.			4.

8. Molimo navedite što Vi osobno podrazumijevate pod pojmom održivog razvoja.	
Briga o prirodi i okolišu, korištenje obnovljivih izvora energije Briga o socijalnoj jednakosti, težnja za smanjenjem siromaštva u društvu Suživot ljudi, životinja i biljaka u kojem svaka vrsta ima pravo na svoj životni prostor Očuvanje svjetske i lokalne kulturne baštine Briga za budućnost, odnosno očuvanje izvora energije kako bi budućim naraštajima bio omogućen život na zemlji Očuvanje izvora pitke vode i plodnih zemljanih površina Ravnopravnost s obzirom na spol, vjeru, seksualnu orijentaciju	

Koje od navedenih tvrdnji Vi osobno povezujete s pojmom održivi razvoj? (možete zaokružiti jedan ili nekoliko odgovora)

a) Održivi razvoj podrazumijeva brigu o prirodi i okolišu kroz korištenje obnovljivih izvora energije, recikliranje i racionalnije iskorištavanje prirodnih dobara.

b) Održivi razvoj znači brigu o socijalnoj jednakosti i teži smanjivanju siromaštva i dostojanstvenom životu za sve u društvu.

c) Konceptom održivog razvoja želi se uskladiti život ljudi, životinja i biljaka na način da svaka vrsta ima pravo na svoj životni prostor.

d) Održivim razvojem želi se zaštititi svjetska i lokalna kulturna baština.

e) Kroz koncepte održivog razvoja žele se očuvati izvori obnovljive energije, izvori pitke vode i zdravo tlo za uzgoj hrane kako bi budućim naraštajima bio osiguran život na zemlji.

f) Održivi razvoj podrazumijeva ravnopravan suživot svih članova društva bez obzira na spol, vjeru, seksualnu orijentaciju

II. ODRŽIVI RAZVOJ

9. Molimo Vas da na ljestvici od 1 do 5 označite stupanj Vašeg (ne)slaganja s navedenim tvrdnjama		Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Ne znam, nisam siguran/a	Slažem se	U potpunosti se slažem
1.	Održivi razvoj mora slijediti logiku dosadašnjeg modela razvoja industrijskog društva uz racionalno korištenje prirodnih resursa.	1	2	3	4	5
2.	Ideja održivog razvoja je nedorečena, neprecizna i proturječna fraza bez konkretnog sadržaja.	1	2	3	4	5
3.	Izlaz iz aktualne krize nije moguć ako se društvena energija bude gubila na zaštitu okoliša i pretjeranu socijalnu osjetljivost.	1	2	3	4	5
4.	Održivi razvoj nastoji uravnotežiti magični trokut: zaštita okoliša, stabilan gospodarski razvoj i pravedna raspodjela socijalnih mogućnosti.	1	2	3	4	5
5.	Održivi razvoj podrazumijeva međugeneracijsku solidarnost i brigu sadašnje generacije za potrebe budućih generacija.	1	2	3	4	5
6.	Ideja održivog razvoja podrazumijeva radikalni raskid s aktualnim ekonomskim konceptom razvoja.	1	2	3	4	5
7.	Održivi razvoj je politička sintagma i prazna formula.	1	2	3	4	5
8.	Implementacija ideje održivog razvoja moguća je jedino uz duboku promjenu vrijednosti i političkih koncepata.	1	2	3	4	5
9.	Zaštita okoliša treba biti na prvom mjestu bez obzira na sporiji ekonomski razvoj.	1	2	3	4	5
10.	Održivi razvoj je sposobnost odgovornog korištenja prirodnih resursa s ciljem zadovoljenja potreba svih u sadašnjosti bez ugrožavanja šansi budućih generacija.	1	2	3	4	5
11.	Izlaz iz aktualne krize moguć je ako se društvena energija usmjeri na zaštitu okoliša i socijalnu osjetljivost.	1	2	3	4	5
12.	Aktualna kriza izravna je posljedica razvojnog obrasca koji ne uvažava načelo održivosti.	1	2	3	4	5

**10. Molimo Vas da na ljestvici od 1 do 5 označite stupanj
Vašeg (ne)slaganja s niže navedenim tvrdnjama**

	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Ne znam, nisam siguran/a	Slažem se	U potpunosti se slažem
1. Čovjek je apsolutni gospodar prirode u kojoj živi i prema njoj se može odnositi po vlastitoj volji.	1	2	3	4	5
2. Razvoj tehnike donosi čovječanstvu nove blagodati.	1	2	3	4	5
3. Čovjek je samo jedno od prirodnih bića i mora se podčiniti zakonima prirode.	1	2	3	4	5
4. Iskonsko je pravo čovjeka da iskorištava prirodna dobra po vlastitoj volji.	1	2	3	4	5
5. Danas čovjek potpuno kontrolira i najsuvremeniju tehnologiju i time sprečava moguće nesreće.	1	2	3	4	5
6. Društveni razvoj treba biti podređen zakonima prirode.	1	2	3	4	5
7. Čovjek kao najrazvijenije biće na zemlji treba odlučivati o sudbini sveukupnoga biljnog i životinjskog svijeta.	1	2	3	4	5
8. Jedino moderna tehnologija može osigurati bolje perspektive.	1	2	3	4	5
9. Očuvanje prirode ima prednost pred svim drugim zadaćama društva.	1	2	3	4	5
10. Čovjek je gospodar Zemlje te smije neograničeno raspolagati njenim resursima.	1	2	3	4	5
11. Suvremena tehnologija ima mnogo više pozitivnih nego negativnih osobina.	1	2	3	4	5
12. Čovjek je samo jedno od bića na Zemlji i potpuno je ovisan o zakonitostima prirode.	1	2	3	4	5

III. OBRAZOVANJE ZA ODRŽIVI RAZVOJ

**11. Molimo Vas da na ljestvici od 1 do 5 označite stupanj
Vašeg (ne)slaganja navedenim tvrdnjama**

	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Ne znam, nisam siguran/a	Slažem se	U potpunosti se slažem
1. Svi sveučilišni nastavnici bi u izvedbi programa trebali uključiti znanja, vrijednosti i vještine za održivo življenje u zajednici.	1	2	3	4	5
2. U prethodnom obrazovanju mladi stječu dovoljno znanja o održivom razvoju, pa ih ne treba uključivati u visokoškolske programe.	1	2	3	4	5
3. Kurikulumi na visokoškolskim ustanovama su preopterećeni stručnim sadržajima pa nema prostora za dodatne sadržaje iz područja održivog razvoja.	1	2	3	4	5
4. Obrazovanje za održivi razvoj moguće je implementirati samo u nekim disciplinama, ne u svima.	1	2	3	4	5
5. U kolegijima koje slušam/sam slušao/slušala/nije moguće obrađivati teme održivog razvoja zbog specifičnosti discipline.	1	2	3	4	5
6. U svakom studiju treba biti osmišljen zaseban kolegij posvećen sadržajima održivog razvoja.	1	2	3	4	5
7. Potrebno je osnovati posebnu obrazovnu ustanovu u kojoj bi se obrazovali stručnjaci i edukatori za održivi razvoj.	1	2	3	4	5
8. Sveučilišne nastavnike ništa ne može motivirati na integraciju obrazovanja za održivi razvoj zbog preopterećenosti obvezama.	1	2	3	4	5
9. U programe studija ne bi trebalo uključivati sadržaje održivog razvoja jer je njihova primarna zadaća priprema studenata za rad u struci.	1	2	3	4	5
10. Smatram da su teme održivog razvoja važne za moju struku i buduće zanimanje te bi mi znanja o tome tijekom studija bila korisna	1	2	3	4	5

**12. Tko je i u kojoj mjeri, prema Vašem mišljenju,
odgovoran za sustavno promicanje i provedbu**

najmanje

najviše

obrazovanja za održivi razvoj?

1.	Vlada	1	2	3	4	5
2.	Ministarstva	1	2	3	4	5
3.	Sabor	1	2	3	4	5
4.	Političke stranke	1	2	3	4	5
5.	Lokalna i regionalna samouprava (županije, općine i gradovi)	1	2	3	4	5
6.	Gospodarstvenici/gospodarstvo	1	2	3	4	5
7.	Mediji	1	2	3	4	5
8.	Udruge	1	2	3	4	5
9.	Škole	1	2	3	4	5
10.	Visoko školstvo	1	2	3	4	5
11.	Vi osobno	1	2	3	4	5

13. Jeste li tijekom studija slušali neki kolegij u kojem su se obrađivale teme održivog razvoja/održivosti? (Zaokružite)

1. ☐ Da
2. ☐ Ne

Ako da, molimo navedite u kojem kolegiju i koje teme:

Ako ne, smatrate li da bi ih trebalo implementirati i koje teme?

14. Procijenite koliko ste (ne)zainteresirani za UKLJUČIVANJE niže navedenih područja održivosti u Vaš studijski program?

	Uopće nisam zainteresiran/a	Nezainteresiran/a	Niti zainteresiran/a niti nezainteresiran/a	Zainteresiran/a	U potpunosti zainteresiran/a
1. Aktivno građanstvo	1	2	3	4	5
2. Arhitektura i održivi razvoj	1	2	3	4	5
3. Bioekonomija, biomaterijali, biorafiniranje	1	2	3	4	5
4. Bioetika	1	2	3	4	5
5. Bioraznolikost, okolišni sustavi i konzervacija	1	2	3	4	5
6. Biznis, održivost i korporativna odgovornost	1	2	3	4	5
7. Briga za psiho-fizičko zdravlje ljudi	1	2	3	4	5
8. Djelovanje u kriznim situacijama	1	2	3	4	5
9. Ekoinžinjering	1	2	3	4	5
10. Ekološka pravednost	1	2	3	4	5
11. Ekološki (zeleni) dizajn i građenje	1	2	3	4	5
12. Ekonomika okoliša	1	2	3	4	5

13.	Ekotoksikologija, onečišćenje i zdravlje okoliša	1	2	3	4	5
14.	Globalizacija i internacionalna trgovina/razmjena	1	2	3	4	5
15.	Globalno upravljanje i održivost	1	2	3	4	5
16.	Iskorjenjivanje siromaštva i gladi	1	2	3	4	5
17.	Klimatske promjene i utjecaj na budućnost društva	1	2	3	4	5
18.	Kulturna raznolikost	1	2	3	4	5
19.	Kvaliteta vode i zraka	1	2	3	4	5
20.	Ljudska prava	1	2	3	4	5
21.	Nove tehnologije održive gradnje	1	2	3	4	5
22.	Nutricionizam, zdravlje i okoliš	1	2	3	4	5
23.	Obnovljivi izvori energije i energetska učinkovitost	1	2	3	4	5
24.	Obrazovanje za kulturu mira	1	2	3	4	5
25.	Održiva infrastruktura (voda, otpad, energija)	1	2	3	4	5
26.	Održivi gradovi	1	2	3	4	5
27.	Održivi razvoj lokalne zajednice	1	2	3	4	5
28.	Održivi transport	1	2	3	4	5
29.	Održivi turizam	1	2	3	4	5
30.	Održivo upravljanje obalnim pojasom	1	2	3	4	5
31.	Održivo upravljanje/gospodarenje (poljoprivrednim) tlom, zaštita tla	1	2	3	4	5
32.	Okoliš i internacionalni razvoj	1	2	3	4	5
33.	Organska proizvodnja hrane	1	2	3	4	5
34.	Politika okoliša	1	2	3	4	5
35.	Pomorstvo i promet u funkciji održivog razvoja	1	2	3	4	5
36.	Pravo okoliša	1	2	3	4	5
37.	Ravnopravnost spolova	1	2	3	4	5
38.	Sigurnost hrane	1	2	3	4	5
39.	Sigurnost okoliša	1	2	3	4	5
40.	Siromaštvo i razvoj	1	2	3	4	5
41.	Tehnologije i održivi razvoj	1	2	3	4	5

42. Neko drugo područje/teme? Molimo navedite.

15. Odaberite tvrdnju koja najbolje predstavlja Vaše mišljenje.

1.	Čovjek je odgovoran samo za sebe, tj. samo za svoju vrstu
2.	Čovjekova odgovornost proteže se i na njemu korisne biljke i životinje
3.	Čovjekova odgovornost proteže se na sve biljne i životinjske vrste
4.	Čovjekova odgovornost proteže se na sav biljni i životinjski svijet

16. Kada je riječ o odnosu ekonomskog razvoja i zaštite okoliša, većina ljudi bi kao najbolje rješenje odabrala ekonomski rast uz istovremeno visoku razinu zaštite okoliša. Takav je kompromis između razvoja i zaštite okoliša najlakše ostvariti u onim zemljama koje su već dostigle visok ekonomski standard i koje su na visokom stupnju znanstvenog i tehnološkog razvoja.

Ako u Hrvatskoj u sljedećih 15ak godina neće biti moguće postići takav kompromis između ekonomskog

razvoja i zaštite okoliša, koju od slijedećih dviju mogućnosti biste Vi osobno podržali?

Molimo izaberite **samo jedan** od ponuđenih odgovora.

1. brži ekonomski razvoj uz veće zagađivanje okoliša.
2. jaču zaštitu okoliša uz sporiji ekonomski razvoj

17. Procijenite koliko se niže navedene tvrdnje (ne)odnose na Vas osobno.		Nikada	Rijetko	Ponekad	Često	Uvijek
1.	Isključujem aparate (računalo, mobitel) radije nego da ih ostavim na punjaču.	1	2	3	4	5
2.	Gasim svjetla pri izlasku iz prostorije.	1	2	3	4	5
3.	Koristim štedne žarulje.	1	2	3	4	5
4.	Isključujem klimu ili grijanje prije otvaranja prozora.	1	2	3	4	5
5.	Kod kuće pazim na potrošnju vode.	1	2	3	4	5
6.	Dosadno mi je razdvajati i odlagati smeće za reciklažu na ekootocima.	1	2	3	4	5
7.	Baterije bacam u posude posebno označene za tu namjenu.	1	2	3	4	5
8.	Zaboravim ugaziti svjetlo u prostorijama u kojima nema nikoga.	1	2	3	4	5
9.	Gasim električne aparate kako ne bi bili u "stanju čekanja" (računala, mobiteli)	1	2	3	4	5
10.	Kod kuće koristim struju bez da brinem o potrošnji.	1	2	3	4	5
11.	Običavam koristiti višekratne vrećice kad idem u kupnju.	1	2	3	4	5
12.	Zaboravljam odvajati i odlagati papir u posebne kontejnere, bacam ih zajedno sa ostalim smeće.	1	2	3	4	5
13.	Kupujem voće koje je uzgojeno u ekološkoj proizvodnji.	1	2	3	4	5
14.	Osobno brinem o racionalnoj potrošnji vode kod kuće.	1	2	3	4	5
15.	Odvajam i odlažem stakleni otpad u za to namijenjene kontejnere.	1	2	3	4	5

18. Molimo Vas da na ljestvici od 1 do 5 označite stupanj Vašeg (ne)slaganja s navedenim tvrdnjama		Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Ne znam, nisam siguran/a	Slažem se	U potpunosti se slažem
1.	Moj osobni doprinos smanjenju potrošnje električne energije neće imati nikakvog utjecaja na zaštitu okoliša.	1	2	3	4	5
2.	U cilju zaštite okoliša ljudi bi trebali biti voljni manje konzumirati i odreći se dijela osobnog komfora.	1	2	3	4	5
3.	Recikliranje kućnog otpada jest dobro ugovoren posao koji koristi samo nekim ljudima (grupama).	1	2	3	4	5
4.	U svrhu kontrole okolišnih problema ljudi moraju biti spremni radikalno mijenjati vlastito ponašanje.	1	2	3	4	5
5.	Mislim da se pretjeruje kad su u pitanju problemi s okolišem budući da se priroda oporavlja s vremenom.	1	2	3	4	5
6.	Ukoliko državna vlast želi zaštititi okoliša, mora donijeti jasne zakone i pravilnike.	1	2	3	4	5
7.	Moja briga o pažljivom korištenju vode nema smisla, dok god postoji industrija koja uglavnom rasipa vodu.	1	2	3	4	5

**19. Da se SADA NALAZITE PRED IZBOROM svog studija
u kojoj mjeri biste bili zainteresirani za niže navedene razine studije iz
područja održivog razvoja?**

		Uopće nisam zainteresiran/a	Nezainteresiran/a	Niti zainteresiran/a niti nezainteresiran/a	Zainteresiran/a	U potpunosti zainteresiran/a
1.	Preddiplomski studij	1	2	3	4	5
2.	Diplomski studij	1	2	3	4	5
3.	Stručni studij	1	2	3	4	5
4.	Doktorski studij	1	2	3	4	5

20. Ovdje možete komentirati sadržaj ankete ili dodatno objasniti svoje odgovore

Zahvaljujemo na suradnji! 😊